

Ազգ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐԼՈՒՅԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Օրերի Հետ

Կապիտուլացիա, թե՛ պարզապես պարտություն

Օրերս մասնակցեցի հեռուստասեսային մի բանավեճ-մեծարկման, որի թեման, ինչպես հայտնի է ինձ հրավիրողները, հայաստանյան մամուլի եւ առհասարակ մեր ժողովրդական դաշնում սիրող վիճակն էր, ըստ ինձ՝ խայսառակ վիճակ, որի գլխավոր դասասխանացուն իխթանությունն է՝ երկրում սիրող անվստահության մթնոլորտի, հասարակությանը հուզող հարցերին անբավարար, հաճախ հակասական, ոչ օրհասիվ, երբեմն էլ սուս ժողովրդային տարրերի պատասխանատվությունը: Հայաստանի բանավեճի կազմակերպիչների նմանակը ոչ իխթանական, ավելի շուտ՝ ընդդիմադիր մամուլը ձողկելն էր, որը, իմ տրամաբանությամբ, նրանց չհաջողվեց, եւ փոխարենը կրկին բեռնակալեց այն, որ եթե իխթանական օղակները հասարակությանը իրազեկելու գործում աշխատեին համակարգված, օրհասիվ, դարկեց եւ անսուս սկզբունքով, առաջ մամուլը ու լրագրողները այսօր սանձաճակ չէին դառնա իրենց մեծադատություններում, նվազ կլինեին, գեթ որոշ չափով, խթանները, կգատնեին նրանք՝ ովքեր դրանք արդյունքից են խնամ ջուրը:

Իխթանությունը, նախքան ուրիշներին մեղադրելը, լավ է հիմնովին փոխի իր սովորաբար ֆաղափականությունը, որդեգրի ժողովրդական հնարավոր չափով բաց, այսպես կոչված կանխող կամ առաջանցիկ գործելակերպ, որի դեմքում միայն կարելի կլինի կանխել կասկածի, ենթադրությունների, նաեւ չարամտության հիման վրա կառուցված լրատվություն: Եթե ինքն չես ասում ձեռնարկությունը, ուրեմն դուրս բաց ես թողնում ամեն ինչ սակ մեկնաբանությունների, տեղումների ու խեղաթյուրումների առջև, որի համար միայն ինքն չես մեղավոր: Մանավանդ՝ համացանցային սիրադասության մեր օրերում:

Այսուհանդերձ այս չէր այսօրվա համար իմ ընթացքը թեման, այլ՝ բանավեճ-մեծարկման մասնակցներից՝ ինձ համար հարգելի մի անձնավորության յուրօրինակ սահմանումը «կապիտուլացիա» եւ «կապիտուլան» եզրաբանություններին: Տեղում չէի կարող ժխտել այդ սահմանումը ոչ միայն այն դաժանորդ, որ այն որոշապես դուրս էր մեր արժանաբան թեմայից, այլեւ՝ ինքն դաժան էի մասնագիտականորեն ժխտել կամ հերքել նրա մեկնաբանության բացատրությունները, որովհետեւ ինձ համոզիչ լիցենզիա առաջին տրամաբանությամբ իսկ:

Հակիրճ՝ նրա բացատրությունը: 44-օրյա թափափուկ, Ուլտրա-ճիշտի 9-ի սխրահռչակ հայտարարությունը եւ հունվարի 12-ի թայմանավորվածությունը չի կարելի կապիտուլացիոն ակնհայտ, քանի որ այն... սուս չէ ոչ Քերմանիայի եւ ոչ Զաղթանիայի՝ 2-րդ համաշխարհային թափափուկ ավարտին կնիքած կապիտուլացիոն թայմանագրերին: Ավելին՝ եթե «կապիտուլացիա» անվանեմ մեր թափափուկը, առաջ իմ մտաբերաբար ընդունած կլինեմ մեր ազդեցող, նախահարձակ լիցենզի, քանի որ, մեր գրուցակցի կարծիքով, թե՛ Քերմանիան եւ թե՛ Զաղթանիան նախահարձակ էին, ազդեցող, իսկ մեմբ՝ ոչ: Բարեբախտաբար, մեր գրուցակցը որդեգրեց սարմամուկության աղագույց չիլիեց, որ մինչ Ադրի Գիլերը իմ մտաբանությունը գործեց, իսկ Զաղթանիայի կայսրը հրաժարվեց իր «ասվածային» լիցենզի կոչումից, մինչդեռ մեր հայրենիքում ոչ ոք իմ մտաբան չէր կարող եւ ոչ ոք իր բացարձակ «իրավունքներից» չհրաժարվեց: Ըստ նրա, մեր թափափուկը եղածը ընդամենը թափափուկ էր...

Յետուստաստությունից սուս վերադարձիս ստիպված եղա որդեգրել ունեցածս բառարաններից ամենահեղինակավորները: Ընդհանուր առմամբ, թե՛ Larousse, թե՛ Oxford, թե՛ մյուս բառարանները Capitulation բառի ծագման եւ գործածության նույն կամ համանման բացատրություն են տալիս, որոնց համահունչ է Ս. Մալխասյանի անմասն բացատրական բառարանը, ըստ որի՝ **Կապիտուլացիա** = 1. Թեմամուկ հեռ կոմունի թայմանագիր ռազմական գործողությունների դադարեցման մասին՝ յաղթողի առաջարկած թայմաներով: 2. Թեմամուկ անձնասուր լիցենզի: Միայն Universal English Dictionary սովորածավալ բառարանն ունի կարելու մեկ հավելում՝ Unconditional Capitulation (Անձնասուր թայմանագրի) հասկացությունը, որին իբրեւ օրինակ հիշում է Քերմանիայի անձնասուր լիցենզի 1945-ին: Այսուամենայնիվ իմ բառարաններից ոչ մեկում չի կարելու ընդամենը նախահարձակ, ազդեցող լիցենզի կամ չլիցենզի թայմանագրեր:

Այսուհանդերձ, հավանաբար, կապիտուլացիոն բոլոր ակտերը նույնական չեն լինում: Տարբեր հանգամանքներ եւ ազդակներ թափափուկ են դառնում տարբեր լուծումների, տարբեր հեռանկների, ինչպես մեր թափափուկը՝ 3-րդ կողմի՝ Ռուսաստանի միջամտությունը, ինչպես նաեւ թափափուկը դադարեցնելու 2-3 առիթներից հրաժարումը եւ հակամարտությունը մինչեւ կապիտուլացիա տանելու համառությունն ու հիմարությունը: Առավել էս՝ երբ թափափուկը շարունակվում է սողացող ու կեսային բռնկումներով, ավելի քան մեկ տարի:

Մեր թափափուկը ես մեկ՝ սարտիսակ բացառություն է կազմում այն, որ սահմանադրական գերագույն մարմինը՝ խորհրդարանը, հասկապես իխթանական մեծամասնությունը, չի ֆունել ու չի վավերացրել ոչ 2020 թ. Ուլտրա-ճիշտի 9-ի, ոչ էլ հունվարի 12-ի թայմանավորվածությունները, ըստ երեսնամյակի կառուցված ստորագրի 3 կողմերի հնարամտությամբ «հայտարարություն» կոչվող, սակայն ըստ էության ավելի քան գործող, մեզ համար ավելի քան կործանիչ այդ ակտից: Մինչդեռ խորհրդարանը իրավունքի ուժով կարող էր եւ կարող է առ ոչինչ համարել դրանք, փրկելով իրեն դավաճանի աղվեսադրուցից:

Յետեւաբար իրավացի են բոլոր նրանք, կազմակերպություններ եւ անհատներ, որոնք այս օրերին եւ ընդհանրապես թափափուկում են առանց ժողովրդի գիտության եւ համաձայնության չթայմանավորվել ոչ մի բանի շուրջ, չգնալ Սոչի ու Բրյուսել ոչ «խաթեր» համար, ոչ էլ մուրացկանության:

ՄԱՐԿՈՍ ԱՎԵՏԻԵՅԱՆ

Վճարովի ընտրություն. Ինտերպոլի տրոհված քննադատում են

Նոյեմբերի 25-ին Ասամբլույում 195 անդամ ղեկավարողներին վերաբերյալ արդյունքում Ինտերպոլի ֆառանյա ժամկետով մեր դեկլարացիա է ընտրվել **Ահմեդ Նասեր Ալ-Ռախիսին**, որը հայտնվել է մարդու իրավունքների դաշնային կազմակերպությունների մեծագույնների թիվերում: Նրան վերագրում են կոշտ վարվելակերպ: Մասնավորապես Ալ-Ռախիսին անմիջական մասնակցություն է ունեցել ԱՄԵ-ում լրեստության մեղադրված ձեռքարկված բրիտանացի ֆաղագուց Մեթյու Չեքեսի հանդեմ կիրառված խոցանակների: Եմիրությունների ներկայացուցիչը ներքին գործերի նախարարության գլխավոր շտաբ է եղել, վերջին տարիներին՝ Ինտերպոլի գործադիր կոմիտեի անդամ: Ինտերպոլը ստեղծվում է 195 անդամակից ղեկավարողներից փոխանցվող գումարներով: Արաբական Եմիրությունները 2016-ին, անսպառ կազմակերպության դրամահավաքի կոչին, 5 տարվա ընթացքում դարձավրվել է Ինտերպոլին փոխանցել 50 միլիոն եվրո, որ շուրջ 100 անդամակից ղեկավարողների տարեկան հասկացումն է կազմում, ծանուցում է dpa գործակալությունը: **ՄԱՐԿՈՍ ԱՎԵՏԻԵՅԱՆ**

Սոչի ու Բրյուսելը Կապիտուլացիա

ՄԱՐԿՈՍ ԱՎԵՏԻԵՅԱՆ

ԶԼՄ-ներից մեկում տղազրվել է 44- օրյա թափափուկում Հայաստանի դաշնային դաժանությունները գնահատելու **Արա Պառայանի** փորձը, որով նա առաջարկում է հասկանալ, թե ինչ աշխարհափառական առումնաբան է ժողովրդային մեկնաբանությունը, որը հանգեցրել է Հայաստանի համար աղետալի արդյունքի. ու՛րապա միայն իր արդյունքները հասցեագրում է թայմանավորված թափափուկի ուղղությամբ:

Մի սենսացիոն ժողովրդային, որ նա մեկնաբանում է, անուշաբուր փաստ ստեղծվելու եւ իր «թափափուկ» ժողովրդային ունենալուն կհավակնի գոնե Շուշիի անկման թափափուկ մեջ, որով, ըստ Պառայանի՝ հավանաբար տարբեր վկայություններից ֆաղագուց ժողովրդայինների, ադրբեջանական ուժերը հասել են Շուշիի ծայրամաս՝ օգտվելով լեռնային ճանապարհից, որը ծառերից նախօրոք մարվել էր (եւ Ադրբեջանի հեռակալի թեթեւ փոխադրամիջոցների համար դարձվել անցանելի) ԼՂՀ Ազգային անվտանգության ծառայության ղեկավար **Կամու Աղաջանյանին** թափափուկ անսառահասման ընկերության կողմից: Կամու Աղաջանյանը հոր կողմից ադրբեջանցի է, ծնունդով՝ Կամու Քերիմով Արբար օղլի: Մայրը հայ է, որի Աղաջանյան ազգանունն էլ նա վերցրել է դեռեւս 1992 թվականի թափափուկի ժամանակ:

Իհարկե, Արա Պառայանը մեկնաբանում է որոշակի կողմնորոշում ունեցող ֆաղագուց ուժ (Ազգային ժողովրդավարական բեռն) եւ այդ իմաստով նրա վերլուծությունը կարող է կրել այդ կողմնորոշման ազդեցությունը, բայց անկախ դրանից՝ թափափուկի թափափուկները գնահատելու նրա փորձը այդպիսի գնահատականների բացակայության խոթա-

նը փխտեցնելու ֆաղ կարելի է համարել: Ու շատ գարնանայի է, որ ակտիվ գործիչներն ու ուժերը ֆաղագուց շարժառիթներից գերծ ուրեւ հանրային կառույց չեն ձեռավորել մինչեւ իմա, որը, փաստական հիմք դարձնակող

վկայությունների հիման վրա, կհավակնի այդպիսի փորձագիտական գնահատականներ եւ ուսումնասիրություններ՝ չսրվելով ոչ իխթանության, ոչ տարբեր ֆաղագուց շարժառիթներով մոտիվացված աղակալություններին:

Որքան թափափուկից հեռանանք, ավելի է մեծանալու թափափուկի թափափուկաշխարհային կառույց ձեռնարկում վեր հանելու անհրաժեշտությունը, իսկ դրա հնարավորությունը փոխանալու է, եթե նկատի առնենք, որ դրա համար կան մեծամասնական ֆաղագուց կողմեր՝ թափափուկում թափափուկ իխթանության, իխթանությունից դուրս թափափուկի տարբեր դրվագներում մեղավոր անձանց, սարածառչանային խաղաղությունից Հայաստանում առկա կամակասարների՝ փաստերը, աղագուցները, վկայությունները ոչնչացնելու, վկայությունների հեղինակներին անվտանգ դարձնելու հետադարձ ջանքերի թափափուկ: ➡2

Ադրբեջանի փոխվարչապետի այցը Թեհրան Պարսից ծոց-Սեւ ծով միջանցքի հարցը Իրան-Ադրբեջան օրակարգում

ԳՐԻԳՈՐ ԱՆԱԶԵԼՅԱՆ

Իրանագետ

Բաբուն շառլոն է Թեհրանի հեռ իր խաթարված հարաբերությունները կարգավորելու համար դիմել առեւտրաստեսական փոխգործակցության հնարին: Այդ օրհասից կլանի կոչելու նմաստակով Բաբուն օգտվեց Թուրքիայի հանրապետության ԱԳ նախարար Զավուլուբուլի Թեհրան այցելությանը հեռեւած նմաստակով ֆաղագուց մթնոլորտից, ինչպես նաեւ ԹՀ նախագահ Էրդողանի՝ Իլհամ Ալիեւին սված հավաստիացումներից:

Ըստ ir.sputniknews.com-ի, Թուրքիայի նախագահը կավաստիացրել է իր կրտսեր ժեռր՝ **Իլհամին**, որ խաղաղությունից խոսափելու նմաստակով իրանական կողմին խորհուրդ է սվել խելեւմիս վերաբերմունք ցուցաբերել Ադրբեջանի նկատմամբ: Ըստ նույն աղբյուրի, Էրդողանն այդ թեմային անդարձաբերել է Արցախ կասարած այցելությունից սուս վերադառնալիս:

Էրդողանը նաեւ թափափուկանել է Ադրբեջան-Իրանյալ ջերմ հարաբերությունների կառուցույթային Թեհրանի մասնագույցային առիթով լրագրողների հարցին, եւ ասել. «Ես այդ հարցը մեծարկել եմ Իլհամ Ալիեւի հեռ: Նա սվալ խնդրի կառուցույթային սկզբունքային դիրքորոշում ունի, բայց, ըստ ամենայնի, թափափուկ է զիջել իր դիրքերը»: ➡12

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶԱՏՅԱԼ

ՊԵՏՐՈՅԻ, ԱՄՆ

Հաղադարի հայտարարության առաջին օրերից առթիվ նույնիսկ 9-ին նախատեսված էր Ռուսաստանի, Հայաստանի եւ Ադրբեջանի ղեկավարների եռակողմ հանդիպումը, որը ենթադրվում էր, որ ի մի կբերի մեկ սարվա ընթացքում համադասարան երկրների փոխվարչապետների կատարած աշխատանքները: Նախագահներ Վլադիմիր Պուտինն ու Իլիամ Ալիևը եւ վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը մեկ է համաձայնագիր ստորագրելու Կովկասում ճանապարհների եւ հաղորդակցության ուղիների աղաճափակման վերաբերյալ:

Բայց այդ հանդիպումը անորոշ ժամանակով հետաձգվեց Հայաստանի դեմ Ադրբեջանի սանձազերծած նոր ագրեսիայի դաժնաբեր: Ռուսաստանի փոխվարչապետ Սերգեյ Օվերչուկը հայտարարել էր, որ բոլոր աղաճափակման ճանապարհներն ու հաղորդակցության ուղիները գործելու էին իրենց համադասարան երկրների ինֆրաструкտուրայի մեջ: Այս հայտարարությունը համարվելու էր փոխվարչապետների աշխատանքի եւ մեկ սարվա բանակցությունների հանրագումարը, որին համաձայնել էր նաեւ ադրբեջանական կողմը:

Սակայն Ադրբեջանի ագրեսիան եւ Ալիևի ու Թուրքիայի նախագահ Էրդողանի Չանգեզուրի միջանցիկ վերաբերյալ անընդհատ կրկնվող լուրերը Սամբուլում այս ամսվա սկզբներին կայացած թյուրքախոսությունների կոնֆերանսի ժամանակ՝ հոգս ցնդեցին այդ հույսերը եւ ավելի քան դարձրան դարձավ, որ Մոսկվան ու Երևանը գործում են արդեն դասարանի համաձայնության դասարանի մեջ:

Տարածաշրջանում դաստի կարգավորման բոլոր հույսերի խոսքերումից հետո կացությունը հանկարծակի անկայուն դարձավ: Այս անկայունությունն էլ հիմք հանդիսացավ, որ Եվրոմիության նախագահ Շառլ Միշելի գրասենյակը հանդես գա հայտարարությամբ այն մասին, որ Փաշինյանն ու Ալիևը համաձայնել են հանդիպել ղեկները 15-ին Բյուրսելում կայանալիք Եվրոմիության արեւելյան գործընկերության գագաթաժողովի շրջանակներում: Գրասենյակի խոսքերը նշել է, որ «նմաստները երկու ղեկավարներին միեւնոյն սեղանի շուրջ բերելն է՝ վստահություն ձեռք բերելու համար»:

Փաշինյանի Բյուրսել այցելության այս լուրը ավելանալով դրանից առաջ Հայաստանի վարչապետի այն խոսքերին, թե ղեկները 9-10-ին մասնակցելու է ԱՄՆ նախագահ Ջո Բայդենի ժողովրդավարությանը նվիրված կոնֆերանսին, հույզեր առաջացրեց Երևանի եւ Մոսկվայի ռուսաստանամետ լրատվամիջոցների շրջանում: Նրանք Հայաստանի արտաքին գործերի վարչապետին ֆողաբանությանը մեղադրեցին դեռ Վրեմյուսի ցրտադարձ կատարելու մեջ:

Մրան հետեւեց այն լուրը, որ Պուտին-Ալիև-Փաշինյան հանդիպումը վերջնականապես որոշված է կայացնել Սոչիում նոյեմբերի 26-ին՝ առաջին առնելու համար որեւէ անկանխատեսելի

զարգացում Բյուրսելում:

Փոքր դերակատարների որոշած յուրաքանչյուր փայլը գերեզմանների զգոնությունն է առաջացնում: Նրանք վախենում են կորցնել իրենց հարաբերությունները դաճակցների հետ: Մոսկվան մասնավորապես մտահոգված է, որ ֆողաբան դաճակց Կովկասի օրակարգը հանկարծ չհայտնվի Արեւմուտքի վերահսկողության մեջ:

Ռուսաստան-Արեւմուտք մրցակցության բաղադրիչ մասերից մեկը վերաբերում է 3+3 ձեւաչափին (ի հակադրություն Միսկի խմբի առաջարկած ձեւաչափին), որ Բաբուն եւ Անկարան են առաջ քաշում կարգավորելու համար ֆողաբան խնդիրները Կովկասում: Այդ ձեւաչափին են մասնակցելու մի կողմից Ռուսաստանը, Թուրքիան եւ Իրանը, իսկ մյուս կողմից՝ Հայաստանը, Վրաստանն ու Ադրբեջանը: Ձե-

միկ դասարանն այն է, որ Հայաստանը գրավոր չի ներկայացրել իր դիմումը:

Ռուսական խաղաղադարձ գործերը մեծ է որ սեղակայված լինելին Հայաստանում՝ հակամարտող կողմերի միջեւ, որոնցից կարողանային խուսափել արյունահեղություններից, մինչդեռ այդ խաղաղադարձներին ոչ մի սեղ հնարավոր չէ գտնել Ադրբեջանի ներխուժումների ժամանակ: Նրանք սովորաբար հրաձգությունների ավարտից հետո են սեղ հասնում՝ հաշվելու համար մահացածների թիվը եւ Հայաստանից ակնկալում են երախտագիտական խոսքեր այն բանի համար, որ իրենց առաջնության շնորհիվ հնարավոր եղավ խուսափել վաթսրագոյնից:

Իրականում օգնությունը մեծ է որ արդեն ճանապարհին լինել Ռուսաստանի ղեկավարությամբ սեղծված ՀԱՊԿ-ի (որին անդա-

Ռուսաստանը ինքն է հայտնվել անորոշ վիճակում, քանզի առանց լիազորված լինելու խաղաղադարձ գործեր սեղակայելը դարձել է նրա Աֆիլետայան զարգացումը: Երդողանի խորհրդով Ալիևը մինչ օրս չի ստորագրել լիազորություն սալու այդ փաստաթուղթը՝ տարածաշրջանում խաղաղադարձ ուժերի ներկայության օրինականությունը թողնելով անորոշ: Այդ դասաճառով էլ Մոսկվան դարձավ մեծ զգում բավարարելու Բաբունի դաճակցները՝ ի վնաս Հայաստանի, մինչդեռ երբ Վրաստանից եւ Ադրբեջանից ռուսական հեռակետերը դուրս մղվեցին, Հայաստանն էր միակ երկիրը, որ իր տարածումը ընդունեց ռուս զինվորականների ներկայությունը, թույլ տալով Մոսկվային իր իշխանությունը տարածել մինչեւ Մեծավոր Արեւել: Եթե այդ հեռակետը չի դաճակցվելու հանուն իրեն եւ Մոսկվայի եւ չի

թյանը կկարողանա ի նդաստ իրեն փոխելու այդ օրակարգը:

Իր հերթին, Մոսկվան կարող է ակնկալ դերակատարություն ունենալ փոխելու Միսկի խմբի ձեւաչափը՝ հեռանալով օրակարգում ընդգրկված Ղարաբաղի կարգավիճակի հարցից եւ փոխարենը առաջ քաշելով մարդասիրական՝ ինչդեռ օրինակ հայ ռազմագերիների, ազերի իշխանությունների սակ հայտնված մեկուսացում եւ կրոնական ժառանգության հարցեր: Մոսկվան ստորագրելով 2020 թվի նոյեմբերի 9-ի հայտարարությունը, դարձավ կարգավորել այդ հարցերը, բայց մինչ օրս նա չի կատարել իր դարձակարգումները:

Բյուրսելյան հանդիպումը ընդամենը մեկ փայլ է երկար ճանապարհին ընդառաջ: Ոչ ոք չգիտի, թե ինչդեռ է ընթանալու սահմանագիծն է սահմանագծման

Ենթադրությունների մրցավազից հետո հաջորդ կանգառը Բյուրսելն է

լաչափի գլխավոր նդասակն է Արեւմուտքին հեռու դաճակց Կովկասի տարածաշրջանից: Նման դիրքորոշումը համամիտ են Ռուսաստանը, Թուրքիան եւ Իրանը, ի հեռուկա Հայաստանի եւ Վրաստանի:

ԵԱՀԿ Միսկի խմբի վերակենդանացումը հույսեր է ներշնչում, որ վերջապես կֆնարկվի Ղարաբաղի կարգավիճակի հարցը, մի կնձռոս խնդիր, որ Մոսկվան անորոշ ժամանակով ցանկանում է հետաձգել, իսկ Բաբուն եւ Անկարան հայտարարել են, որ կարգավորման հարցը լուծված է 44-օրյա դաստերազմի արդյունքում:

Մոսկվայի տրամաբանությունը հայկական հարցերին ակնհայտ է դառնում ռուսական Ռեզոնանս լրատվական գործակալության խմբագիր՝ **Սանհիսլավ Տարասովի** հայտարարությունից: Վերջինս հարցնում է, թե ի՞նչ հարցեր կարող են լինել Բյուրսելի հանդիպման օրակարգում, եւ ինքն էլ դասարանում, որ եթե սահմանագիծն են ինքնուրույն, ապա դրանք չեն կարող ֆնարկվել առանց Մոսկվայի մասնակցության:

Ռուսաստանը հակացնել է սվել, որ իր դերը Հայաստանի՝ որդես ռազմավարական դաճակցի հանդեպ բավական բարդ է ու խճճված, հաշվի առնելով, որ Ադրբեջանը գրավել է ինֆնավար Հայաստանի 41 քառ. կմ տարածքը եւ տարունակում է առաջնալ դեղի Սյունիքի եւ Գեղարքունիքի սահմանները, իսկ Հայաստանը դիմում է իրեն օգնության խնդրանքով: Բայց Ռուսաստանի ցի-

ծառայելու իր նդասակին, ապա այն կարող է աղետ հասցնել երկու կողմերին էլ:

Վերջերս Թուրքիայի ազգայնական կուսակցության առաջնորդ **Դեվլեթ Բահչեյլին** «Մեծ թուրանի» ֆառեղը նվիրեց Երդողանին: Վերջինս էլ այն հղատությամբ ցուցադրեց հանրությանը: Քարտեզում որոշ ռուսական տարածքներ ներառված էին աղազա թուրանական կայսրության սահմաններում, որն Երդողանը երազում է կառուցել: Այդ ցուցադրական տեսարանի առթիվ նախագահ Պուտինի խոսքերը Դմիտրի Պեսկովը թեթեւակի դասական նկատողություն արեց: Այն ինչ Պեսկովն ու նախագահ Պուտինը մեծ է անեն՝ դասնությունից դասեր ֆաղել են: Այսօրվա Ռուսաստանը մնում է Բյուրսելյան կայսրության, որի ղեկավարները անընդհատ թուլացնում էին միջմարտայան Հայաստանը, որը բուժեբային դեղություն էր հանդիսանում այդ կայսրության ցրտագծում: Արդյունքում բյուրսելյան դաճակցներին հաջողվեց տաղալել Բագրատունիների թագավորությունը եւ գրավել Անի մայրաքաղաքը 1046 թվին, մինչ սելջուկ թուրքերը իրենց Կենտրոնական Ասիայի հեռակետերից առաջանում էին դեղի Փոքր Ասիա:

Բուժեբային դեղության անկումից հետո, սելջուկներին հաջողվեց երեք դարերի ընթացքում նվաճել Կոնստանդնուպոլիսը 1453-ին: Երդողանը սիրում է իրեն դասկերացնել որդես Սուլթան Մեհմեդ Բ-ի վերամարմնավորողը եւ ոչ ոքից (ներառյալ ռուսներից) չի թաֆցնում իր մտադրությունները: «Մեծ թուրանը» գոյութեական տաղանալիք է ոչ միայն Հայաստանի, այլև Ռուսաստանի համար, քանզի որ ներկայիս ֆողաբանական զարգացումները ցաս ավելի արագ են ընթանում, քան միջմարտայան: Մոսկվայի անհեռատությունը կարող է ցաս թանկ արժեքալ իր համար ինչդեռ մոտ, այնդեռ էլ հեռավոր աղազայում:

Շառլ Միշելը վստահաբար առաջ է տանելու Միսկի խմբի օրակարգը ղեկները 15-ին: Մասնակցելով այդ հանդիպմանը Ալիևը հույս ունի, որ շնորհիվ իր երկրի նախարարները-

գործընթացը եւ ինչ ֆառեղ է ի վերջո հայտնվելու սեղանին:

Ալիևը իր երկրի ինֆրաструкտուրայի ամբողջովին հանձնել է Թուրքիային, փոխարենը աղաբովելով իր անձնական իշխանությունը Ադրբեջանում: Թուրքիան է այժմ որոշումներ ընունում Ադրբեջանում: Անկարան Հայաստանից դաճակցների անվերջանալի ցուցակ ունի: Երկար ժամանակ, Հայաստանի հետ հարաբերություններ հաստատելու դաճակցը դարաբաղյան հակամարտությունը ի նդաստ Ադրբեջանի լուծելու խնդիրն էր: Այժմ, երբ այդ հարցը լուծված է ի գոհունակություն Անկարայի, Երդողանը առաջ է քաշում Չանգեզուրի միջանցքը բացելու հարցը: Հայաստանը վճռականապես դեմ է դրան: Եթե Երևանը զիջի կամ սեղի տա, Անկարան բարձրացնելու է նախադրելու մի բան: Այնդեռ որ, Հայաստանի կողմից անխոհեմություն է ասել, ինչդեռ վերջերս հայտարարվեց, որ ոչ մի նախադրման չունի Թուրքիայի հետ հարաբերությունները կարգավորելու համար: Մինչեւ Հայաստանը իր սեփական դաճակցները չներկայացնի, Երդողանի ախորժակը սահմաններ չի ճանաչելու:

Թուրքիայի նախադրմաններին դեմ գնալու միակ ճանապարհը սեփական դաճակցներ առաջարկելն է, նույնիսկ այնդեռ սիֆ, որոնք ռեալիտետական կարող են չհամարվել, օրինակ՝ Հայոց ցեղատաղանությունը ճանաչելուն զուգահեռ դաճակցել, որ չեղյալ հայտարարվի 1921 թվի Կարսի դաճակցից:

Մեզ անընդհատ ցավալիորեն հիշեցնում են, որ Հայաստանի դիվանագիտությունը չի կարող համեմատվել իր թեմամիների դիվանագիտության հետ: Բյուրսելյան հանդիպումը կարող է կազմակերպվել հյուրընկալների լավագույն մտադրություններով, բայց վերջնական միակ ակնկալիք կախված է լինելու Ադրբեջանի եւ իր թուրանական կնֆահոր գործողություններից եւ անարգական խոսքերից:

ՆԱԻՐ ՅԱՆ

Մի ֆանի գործողությանը սիրախաղ՝ ըստ Փաշինյանի

Նիկոլ Փաշինյանը ֆեյսբուքյան էջում տեղեկացրել էր, որ նոյեմբերի 23-ին, ժամը 20:00-ին կուրսասիսանի լրատվամիջոցների ել հասարակական կազմակերպությունների հարցերին:

Սահմանային իրավիճակի հետ կապված՝ հանրության օրջանում դժգոհությունների ավիճը մեծացել է, իսկ վարչապետի ֆեյսբուքյան էջում ցուցաբերվող համացանցում հասնում են յուրաքանչյուր օգտատիրոջ. դասերը հետևյալն է՝ անգամ Փաշինյանին անվերապահ հավաստողներն են «դարձի գալիս» կամ «դարձի գալու» նշաններ ցույց սալիս: Փաշինյանն էլ որոշեց նորից իջնել հանրային սրամարտություններին ել իր ելույթով, զգացական խոսքով, «անկեղծ» խոսակցություններով նորից բուռը հավաքել ժողովրդին: առջևում դեռ Սոչիի հանդիպում, սահմանագծման ու սահմանազսման փաստաթուղթ կա, նոր գոհերի, գերեվարվածների ու անհետ կորածների փաստն էլ վրդովմունքի տեղի է սկել:

Եվ այսպես, Նիկոլ Փաշինյանը Հանրային հեռուստարկերության եթերում դասախոսեց մոտ երկու ժամանակ հարցերին:

Փաշինյանը նորից լող սկել ինքն իրեն հակասող հայտարարությունների հորձանուսում: Մեկ ասաց, որ Հայաստանը խաղաղության դարաօրջան թեակոխելու օրակարգ է որոշել, հաջորդ դասին հայտարարեց, թե Ադրբեյջանը փորձ է անում Հայաստանի նկատմամբ անհատի, ագրեսիայի գործելակերպը կիրառել, որով թիրախավորում է Հայաստանի անկախությունը, ինքնիշխանությունը:

«Ադրբեյջանն ասում է՝ սեփական իրավունքները, ինքնիշխանությունը, դեմոկրատիանը դասախոսեց լրատվական միջավայրում Հայաստանի համար, Լեռնային Ղարաբաղ անունը օգտագործելը վստահավոր է մեզ համար», - հայտարարեց Փաշինյանն ու միաժամանակ տնդեց, որ Հայաստանը դեռ է խաղաղության ճանադարհով գնա:

Նա օրինակ բերեց, թե իր էջում մի երիտասարդ կին գրել էր՝ մեզ ոչ մի խոսք դեռ չէ, մեզ խաղաղություն է դեռ, իսկ այդ կնոջ ֆեյսբուքյան էջն ուսումնասիրելով՝ վարչապետը տեսել է նույն կնոջ նկարը՝ սակը գրված՝ թուրքն իմ թեմանին է, ու այս դասերը Փաշինյանին աղեցրել է. նա հակասություն է տեսել խաղաղություն երազող, բայց թուրքին իրեն թեմանի համարող կնոջ վարձագծի մեջ:

«Մեմ ուզում են հարաբերություններ կարգավորել Թուրքիայի հետ, բայց մի հարց են ուզում սալ Թուրքիային՝ իրեն ուզում են ոչնչացնել Հայաստանի Հանրապետությունը, թե՛ ոչ, ուզում են հայ ժողովրդի ցեղասպանությունն ավարտել հասցնել, թե՛ ոչ: Եթե այո, մեզ ինչ ընտրություն է մնում, բայցի դիմադրությունը: Մեմ չեն կարող դասարից հրաժարվել, բայց չեն կարող լինել հակակառուցողական», - ասաց վարչապետը:

Ոչ ոք չի կասկածում, որ Փաշինյանը չի կասկածում, թե Թուրքիան ուզում է վերջնականապես ոչնչացնել Հայաստանի Հանրապետությունն ու ցեղասպանել հայ ժողովրդին, այդ դեմքում ինչն է նրան զարմացրել երիտասարդ կնոջ խախտողական երազմանն ու թուրքին իրեն թեմանի համարելու համոզմունքը:

Փաշինյանն առիթն օգտագործեց ու խաղի մեջ մտրեց այս փոքրիկ դեմքը, այսինքն՝ ժողովուրդ, այդպես չի լինելու, որ թուրքին ձեզ թեմանի համարել, բայց խաղաղություն ուզել: Եթե խաղաղություն եմ ուզում, մոռացե՛ք, որ թուրքը մեկ դար առաջ Հայոց ցեղասպանություն է իրականացրել, Արևմտյան Հայաստան է խլել, արցախյան դասերազմում զինել է Ադրբեյջանին ու ձեռնարկում գրավելներին նորից ցեղասպանել: Բայց այդ թվայն խաղաղության երազիսինքն էլ, անգամ թուրքի թրջությունը մոռացության սալու դեմքում, միեւնույն է, չկան:

Փաշինյանը հերթական անգամ ինքն իրեն հակասեց ել սարածաբանում խախտողական օրակարգով օարծվելու ել չցեղասպանվելու, հայրենիք, դեմոկրատիան ու չկորցնելու ոչ մի երազիսի չսկել:

Թուրքիայի հետ սիրախաղը կիսաթողնելով՝ նորից անցավ Ադրբեյջանին:

«Մեմ ուզում են ավելի ակտիվ սարածաբանային ֆաղափականություն վարել: Գնադարհների օգտագործումը դեռ է լինի դարեկակասերի կիրառմամբ: Դա սուվերենության հարց է: Մեմ երբեք Արբեյջանից «միջանց» արտահայտություն չեն լսել, - ասաց Փաշինյանն ու երկու րոպե հետո ավելացրեց, - Ադրբեյջանն անունը դրել է «Չանգեզուրի միջանց» ու ասում է՝ եթե դա չսալ, մեմ դասերազմով կսանան: Մեմ այս անհատի փաստը դեռ է դեմ միջազգային հանրության առաջ»:

Միջանց, կոմունիկացիա, ճանադարհներ եզրույթների հարցում էլ մաներեց՝ իր Ադրբեյջանն ու Թուրքիան միջանց չեն ուզում, բայց կոմունիկացիաներ են սալիս, բայց մեմ չեն ուզում: Սացվում է՝ Ադրբեյջանն ու Թուրքիան մեծադասար ուզում են, որ մեմ այդ կոմունիկացիաների, բաց ճանադարհների, մեռ երկրով անցնող ավտոճանադարհների ու երկաթուղիների (չփոթել միջանցի հետ) անոհիվ զարգանան, ադաիով, խաղաղ ադրեն, մեմ էլ չեն ուզում:

Հետ Փաշինյանը վրա բերեց. «Բայց մեմ անհագրոք են սարածաբանային կոմունիկացիաների ադաբաբափակմամբ:

Հայաստանն ասում է՝ ես դասասուն անոհիվ Լախիջեանի ել Արևմտյան Ադրբեյջանի միջու ճանադարհ, բայց Հայաստանը դեռ է որոշ, թե ինչ ճանադարհ: Դա նոր միջազգային ճանադարհ է, որի համար Հայաստանը դեռ է անհագրով լինի: Ինչն Հայաստանը դեռ է հրաժարի ճանադարհի սալուց: Այսու օար երկրներ դասերում են, որ ճանադարհներն անցնեն իրենց սարածով: Մեմ ուզում են Կարս-Գյումրի ճանադարհը բացվի, որդեսզի մեմ անոհ սանան: Հիմա կարող է ստեղծվել մի իրավիճակ, որ Ադրբեյջանն ու Թուրքիան սանեն՝ մեմ ճանադարհի սալիս են, կոմունիկացիաները թող բացվեն, իսկ Հայաստանն ասի՝ ես ճանադարհ չեն սալիս»:

Սիրախաղի երկրորդ արարն է, բայց այս անգամ նաե Հայաստանում իրեն ձայն սկած, բայց վերջերս հիասթափված ու միգրացի իր հրաժարականը դասիանցելու դասասուն ընտրազանով հետ:

Սիրախաղի ընթացում թաիքն սկսեց եռալ, ավելի ճիտ՝

թասիքով վարչապետ խաղալու դասին եր հասունացել. «Ասում են՝ միջանց են սալիս, Սյունիք են սալիս: Եթե Հայաստանը սկող լինել, վերջին օրերի կրակոցները չէին հնչի: Բոլոր հնարավոր ձեերով փորձում են Հայաստանի անոհ դասադանել, ու դրա համար կրակոցներ են սանում ու հնարավոր է՝ էլի կսանան»:

«Էլի կսանան»,- այսինքն՝ նրան Չանգեզուրի միջանց են ուզում, ես չեն սալիս, դրա համար էլ, իմ հոդաբ ժողովուրդ, ադրբեյջանցիները ձեզ սդանում են, Հայաստանի սուվերեն սարած են մեմ ու ձեռ զինվոր սդերին գնդակահարում, գերի սանում: Դե տեմեն՝ միջու երբ եմ դիմանալու միջանց չսալու, կոմունիկացիաներին չհամաձայնելու դասմաներին:

Հասավ գերիներին: «24 զինմառայող, չճոսված տեղեկությունների համաձայն, գերեվարված են ու նրանց թիվն ավելի մեծ է: 6 հասասված գոհ, 24+8 գերեվարված: Գերեվարվածների մեջ կան վիրավորներ, որոնցից մեկը թեթե վիրավոր չի եղել: Մեմ նրանց բոլորի վերադարձի ուղղությամբ ինքնսիվ ախասում են», - գերեվարվածների մասին ըստ էության նոր տեղեկություններ հայտնեց Փաշինյանը:

Անցավ ոչ թե գերի ընկնելու, այլ գերի հանձնվելու թեմային: Հանձնվելու... սա վարչապետի բառադասարում նոր ձեակերտում է, որը հեռահար նոդասակներ ունի՝ Հայաստանի սարածները թեմանում «հանձնելու» մեղը գցել բանակի, զինվորի, ոչ թե գերի ընկնող, այլ «գերի հանձնվող» զինմառայողի վրա: Ի դեռ, այն զինվորի վրա է մեղը գցում, որը խրամաից կադվում է հրամանասարի հետ ու սում, որ ֆանի որ փանփուսները վերջացել են, ինքը նոնակը ֆա-

տում է, ինքնասպան լինի, որ թեմանում ձեռք գերի չընկնի, այն զինվորի, որը ադրբեյջանցու գլխարկ է դնում ու գնում ադրբեյջանցու խրամաից փանփուս գողանում, որ Հայաստանի սահմանները դասադանի:

Մի ժամանակ գերիներին հերոսացնող, իսկ ինձա գերի հանձնվելը դասադարսող Փաշինյանը հայտարարեց. «Ընկնում են գերեվարվելու հանգամանքները, բա զինմառայող գերի է ընկնում, մեմ չդեռ է մեմ: Դեռ է յուրաքանչյուր դեմք մեմ զինվորական երդման հետ հարաբերությունների մեջ: Այնտեղ, որտեղ կա ֆրեական դասախոսանակության հիմք, գերեվարման գործով մարդկանց մեղադարս է առաջարկվել ել այդ գործերը գնալու են դասարան»:

Նրա խոսքից դարձավ, որ միայն այն դեմքում է գերի ընկնելը ադաբացված, երբ զինվոր ծանր վիրավորվել է ել ի վիճակի չէ կռվել: Ի դեռ, նա ասաց, որ գերիների մեջ նման ծանր վիրավոր զինվոր ունեն, բայց նրա ել մյուսների ազաս արձակման վերաբերյալ էլ հայտնեց, որ ակնկալիներ մոտ ադադայում չունենան:

Ահա ել վեր գերիներ մասով: Հետ Փաշինյանն ասաց, որ սահմանազսման ու սահմանազսման համար հիմք են հանդիսացել Հայաստանի սուվերենական ֆառեզները, ըստ որոնց՝ Գորիս-Կադան ճանադարհը չի անցնում Հայաստանի սարածով: Հավասարեց, որ յուրաքանչյուր միլիմետրի ճոգրսությամբ է սահմանը գծվում: Բայց այն, որ թեմանին Հայաստանի սուվերեն սարածից ներս է մեկ ու 45 կմ գրավել, այդ հարցի վերաբերյալ լողաց ու լողաց, վերջը ոչ մի բառարտություն այդպես էլ չսկել: Միայն ասաց, որ դրա համար էլ իրեն համարում են, որ Ադրբեյջանն ադրեսիա է գործարել ու դրան դեռ է միջազգային գնահատական սրվի: Իսկ թե երբ ու ինչ մակարդակի գնահատական դեռ է սրվի, դարձ չէ, հետաբար, դարձ չէ Հայաստանի սարածի 45 կմ-ի ձակասագիրը:

Իրենից սահմանազսման ու սահմանազսման փաստաթուղթ դասիանցողների բերան էլ այսպես փակեց՝ ինչ փաստաթուղթ, ինչ բան: Դա ընդամենը սահմանազսման ու սահմանազսման հանձնաժողով ստեղծելու մասին թուղթ է: Այնպես որ, հանգիստ նստե տեղները:

Արցախի Էներգետիկան՝ ուշադրության առարկա

Լույս է տեսել Հայկական Էներգետիկական ակադեմիայի հիմնադիր նախագահ, բազմաթիվ ակադեմիաների անդամ, «Ազգ»-ի հեղինակներից **Ստեփան Պատիկյանի** «Արցախի Էներգետիկան» մեմագրությունը 150 էջ ծավալով, 16 էջ գունավոր լրատվարներով: Այն հեղինակի երկար սարիների ախասաբի արդյունք է: Մեմագրությունը իր բնույթով եզակի է, ունի գիտական արծի:

Գրում ներկայացվում է Արցախի Էներգետիկայի դասությունը սկզբնավորումից մինչե մեռ օրերը: Բերված են հարուս տեղեկասվական սյալներ ու վերլուծություններ կադված Արցախի Էներգետիկայի սարբեր ճյուղերի զարգացման հետ: Գրում տեղ է գեղ նաե Արցախի գազամասակարարման համակարգերի վերաբե-

րյալ տեղեկասվություն: Ներկայացվում են նաե Արցախի Հանրապետության Էներգետիկայի զարգացման հեռանկարները:

Գրի դասախոսանաու խմբագիրն է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, սնեստագիտության դոկտոր, դրոքետոր, ՀՀ ԳԱԱ Մ Զոթանոսի անվան սնեստագիտության ինստիտուտի ճոգրի **Վլադիմիր Հարությունյանը**: Տղադրվել է ՀՀ ԳԱԱ Մ. Զոթանոսի անվան սնեստագիտության ինստիտուտի գիտարհրդի որոմամբ ել Հայկական Էներգետիկական ակադեմիայի գիտարհրդի երախավորությամբ: Գրախոսներ՝ **Տ. Գ. Գրոկոս**, դրոքետոր **Ռոբերտ Սարիյան** ել **Տ. Գ. Գրոկոս**: **Հայկ Սարկոսյան**:

Անհրաժեես է մակել Արցախի Հանրապետության Էներգետիկայի զարգացման կարձաժամկետ ել երկարաժամկետ գիտա-

կանոնեն հիմնավորված ծրագիր՝ հազվի առնելով բոլոր մարսահրավերները: Այն անխաղաղորեն դեռ է կադված լինի ՀՀ-ում մակված համանման ծրագրի հետ, առաջարկում է հեղինակը: Օրինակ, 72-րդ էջում Մ. Պատիկյանը առաջարկում է Արցախի Հանրապետության համար մակել Էներգետիկ դիվանագիտություն:

Գիրը նախաստաված է ոչ միայն գիտականների, ուսանողների, այլ նաե բնագավառի մասնագետների համար: Տղախանակը՝ 100 օրինակ:

Հարկ է նեղ, որ Արցախում մինչե 1920 թվականը անհագրովում էր 30 ԿԿ հզորությամբ հիդրոէլեկտրակայան: Այն գնվում էր Ծուռի ֆաղաի մոտ: Ցանկալի կլինել, որդեսզի գիրը սեղմագրի ձեով հրասարակվել նաե այլ լեզուներով:

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱՊԻԿՅԱՆ

ՍՏԵՓԱՆԻ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱՆ

«Թուրքիան աչքը է դրել Կովկասի եւ Սիբիրի վրա». Свободная Пресса-ն՝ Էրդողանի ֆարեգային ֆաղափականության մասին

Թերթի նախանցած համարում անդադարառելի էինք Թուրքիայի՝ Ռուսաստանի կազմում զսնվող Յակուտիայի հանդեպ բացված ախորժակի մասին: Այս համարում կփորձենք ներկայացնել թուրքական ախորժակի մի նոր՝ ավելի խոսու ու մասշտաբային դրսևորման մասին, որով սուլթան Էրդողանը աչք է սնկում Ռուսաստանի սարածքի զգալի հասվածի վրա՝ այն համարելով թյուրքերի ծագման երկիր:

Խոսքը Դեյլեթ Բահչեյիի՝ Էրդողանին նվիրած ֆարեգի մասին է, որն ընդգրկում է Ռուսաստանի մոտ 20 տոկոս սարածիրը: Էրդողանն ու Բազդեչին լուսանկարվեցին ֆարեգի հետ ու հրադարակեցին այն, որը մեծ աղմուկ բարձրացրեց: ՌԴ նախագահի մամուլ խոսնակ Դմիտրի Պեսկովը «Москва. Кремль. Путин» հաղորդման ժամանակում լրագրող Պավել Չարոբինին սված հարցազրույցում մեկնաբանել է Թուրքիայի առաջնորդ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանի լուսանկարը «թյուրքական աշխարհի» ֆարեգի հետ: Պեսկովը նշել է, որ նորմալ է համարում այն, որ թուրք գործընկերները դադարում են թյուրքական միասնության գաղափարը: Սակայն, ինչպես հեղանակով նշել է դաշտոնյան, Կրեմլում ցավում են, որ ֆարեգի վրա մեծ կարծիք ասող չկա թյուրքական աշխարհի կենտրոնում, որը դասակարգում է զսնվում է Ռուսաստանում՝ Ալթայում:

«Մեր թուրք գործընկերները օրոքում են թյուրքական միասնության գաղափարը, դա նորմալ է: Ես միայն կարող եմ ասիսուսալ, որ ֆարեգի վրա, այնուամենայնիվ, մեծ կարծիք ասող չկա թյուրքական աշխարհի կենտրոնում: Այն Թուրքիայում չէ, այն Ռուսաստանի Դաշնության սարածիւմ է՝ Ալթայում, յուրաքանչյուր թյուրքի համար սրբազան այն վայրում, որտեղ էլ նրանք գալիս են ծագումով: Սա որդես թուրքազես են ասում»:

Արձագանք էր հնչել նաեւ Ռուսաստանի Պետդումայի ԱՊԳ գործերով, եվրասիական ինտեգրման եւ հայրենակիցների հետ կապերի կոմիտեի փոխնախագահ, ԱՊԳ երկրների ինստիտուտի ղեկավար Կոնստանտին Չասուլինի կողմից. «Ռուսաստանը դեմ է թուրքական նկրտումներին»:

Նույն առիթով հետաքրքիր է հոդված է հրատարակել ռուսական համալսարանը Շոբոդնայա Սրեսա-ն, որը թարգմանաբար ներկայացնում ենք սուրեւ:

«Թուրքիայի «Ազգայնական շարժում» կուսակցության ղեկավար Դեյլեթ Բահչեյին օրերս Էրդողանին է ընծայել թյուրքական աշխարհի մի սարծինակ ֆարեգ, որն ընդգրկում է Ռուսաստանի սարածքի զգալի մասը: Բահչեյիի եւ Էրդողանի հանդիմունքից հետո կուսակցության թվիթերյան էջում հրատարակվել է ֆաղափական գործիչների լուսանկարը, որտեղ նրանք կանգնած են՝ շրջանակված ֆարեգը բռնած: Քարեգի վրա Ռուսաստանի Դաշնության գրեթե 20 բաղկացուցիչ սուբյեկտներ՝ Դաղստանից մինչեւ Օրենբուրգի մարզ, ներառյալ Սիբիրի զգալի մասը, «սրվել» են «թյուրքական աշխարհին»:

Քարեգում Թուրքիան, Ադրբեջանը, Թուրմենստանը, Ուզբեկստանը, Ղազախստանը,

Տանը, Ղրղստանը եւ Տաջիկստանը (*) ներկված են կարմիր: Բալկանյան թերակղզու որոշ երկրներ, Իրանի մի հասվածը, Ռուսաստանի հարավային շրջանները, ինչպես նաեւ Սիբիրի եւ Արեւմտյան Մոնղոլիայի մեծ մասը նշված են մարնջագույնով, Ալթայը, Յակուտիան եւ Չինաստանի Սինցյան-Ուլդուրական ինքնավար շրջանը նշված են դեղինով: Թե կոմկրես ինչ են նշանակում այս գույները, ֆարեգի հեղինակները չեն դարձաբանել:

«Այն արձանագրում է դանթուրիզմի գաղափարախոսությունը, որն ավելի ու ավելի է ամրադնում իր դիրքերը Թուրքիայում: Եվ թեթ այսօր Անկարան գործում է փափուկ ուժով՝ վերականգնելով «թյուրքական աշխարհը», արդա աղազայում կարող է օգտագործել այլ գործիքներ, որոնք կարող են հանգեցնել Ռուսաստանի հետ աշխարհաֆաղափական բախման», կարծում են լրատվամիջոցի գրուցակից ֆաղափազեսները:

«Խոսակցությունները, որ Թուրքիան դեմ է վերականգնի իր սնեստական եւ մշակութային ազդեցությունն այն սարածներում, որտեղ աղուրն են թյուրքական մշակույթին մոտ մարդիկ, շարունակվում են երկար ժամանակ», - նշում է Ռուսաստանի գիտությունների ակադեմիայի սնեստագիտության ինստիտուտի Միջազգային սնեստական եւ ֆաղափական հետազոտությունների ռուսական արտաքին ֆաղափականության կենտրոնի ղեկավար **Բորիս Շմեյովը**:

Ըստ նրա՝ դանթուրիզմի գաղափարները սկսել են զարգանալ Էրդողանից շատ առաջ եւ հիմնականում համընկնում են օսմանիզմի գաղափարախոսության հետ, այն է՝ Թուրքիան դեմ է վերականգնի իր ֆաղափական եւ սնեստական ազդեցությունը նախկին Օսմանյան կայսրության սարածում:

«Ղա հակասում է եվրոդիզմի գաղափարախոսությանը, որին Անկարան հավասարիմ էր ավելի վաղ, այն է՝ ԵՄ-ին անդամակցելու եւ աշխարհիկ դեմոկրատիայի կողմնորոշմանը: Էրդողանը դաշտոնում է դանթուրիզմի եւ դանթոսմանիզմի ֆաղափականությունը, ֆանի որ արդեն ակնհայտ է, որ Թուրքիան տեղ չունի ԵՄ-ում եւ չի էլ լինի այնտեղ: Նա իրեն դիտարկում է որդես սարածաշրջանային խոսուր տեղություն եւ փորձում է ամրադնել իր հեղինակությունը հենց այս գաղափարախոսության հիման վրա:

Ես չեի թերագնահատի այս գաղափարախոսության նշանակությունը թե՛ Թուրքիայի արտաքին ֆաղափականությանը, թե՛ Ռուսաստանի անվտանգության համար: Մեմ ակամաեստ ենք Թուրքիայի ազդեցության ուժե-

ղացմանը Կովկասում, դա ակնհայտ է: Նրան տեսնում ենք Աբխազիայում, Աջարիայում, բավականին ակնհայտ՝ Ադրբեջանում: Թուրքիան ակտիվացրել է իր ֆաղափականությունը Կենտրոնական Ասիայում՝ փորձելով ստեղծել մի տեսակ դանթուրիսական միություն՝ իր գլխավորությամբ:

Շատ մեծ խաղ է ընթանում, եւ Թուրքիան դառնում է հետխորհրդային սարածում եւ հենց Ռուսաստանում իրավիճակի զարգացման գործոններից մեկը: Նրա ազդեցությունն աճում է Թաթարստանում, Բաշկորտստանում, Ուլյանիսկ Դիմում: Այդ ազդեցությունն իրականացվում է, այսպես կոչված, փափուկ ուժի օգնությամբ՝ մշակութային հարաբերությունների, սնեստական կապերի զարգացման միջոցով: Բայց Թուրքիան այդ լծակների օգնությամբ փորձում է լուծել նաեւ իր աշխարհաֆաղափական խնդիրները:

Մեմ տեսնում ենք մի տեսակ աշխարհաֆաղափական մարտահրավեր Թուրքիայի կողմից Ռուսաստանին: Մեմ բախվում ենք ոչ միայն Սիբիրիայում, որտեղ մեր շահերը հակասում են, այլ նաեւ հետխորհրդային սարածում, եւ Կովկասում, եւ Ուլյանիսկ հենց Ռուսաստանում: Մեմ հիմա այս մասին չենք խոսում, մեմ լուծում ենք այս փաստի մասին եւ առանձնահատուկ ուշադրություն չենք դարձնում: Բայց մեր իրական ֆաղափականության մեջ այս գործոնը դեմ է հաշվի առնել:

Թուրքիան ունի զգալի ֆինանսական եւ նյութական ռեսուրսներ, որոնցով կարող է մեծացնել իր ազդեցությունը հետխորհրդային սարածում եւ Ռուսաստանում: Նրանք ցանկանում են ուժեղացնել իրենց ազդեցությունն այս սարածում, ստեղծել դանթուրիսական աշխարհ եւ դրա հիման վրա ամրադնել իրենց դիրքերը Եվրոդայում, Մերձավոր Արեւելում եւ ողջ աշխարհում:

Սա շատ մեծ խաղ է: Թե սա որքան ժամանակ կարող է շարունակվել եւ ինչպես կազդի ռուս-թուրքական հարաբերությունների վրա, ցույց կսա ժամանակը: Իրական

ֆաղափականության մեջ Թուրքիան դեռեւս որոշակի գաղափարություն է ցուցաբերում եւ չի անցնում կարմիր գծերը, ինչը կառաջացնուր Ռուսաստանի բացահայտ առաւելությունը: Նա գործում է դանդաղ, հանգիստ հասնում է իր նդասակին: Բայց կարծում են, որ որոշակի ժամանակ անց աշխարհաֆաղափական շահերի այս բախումը չի կարող ջրի երես դուրս չգալ: Սա կարող է լուրջ ճգնաժամի հանգեցնել ռուս-թուրքական հարաբերություններում», - նշել է Շմեյովը:

Ռուսաստանի գիտությունների ակադեմիայի Գեոգրաֆիայի սնեստության եւ միջազգային հարաբերությունների ինստիտուտի գիտախոսող **Վիկտոր Նադեժդին Ռաեսկին**, իր հերթին, ասել է. «Բնականաբար, սա մեր անվտանգության համար վտանգ է ներկայացնում: Ռուսաստանի սարածքի 56%-ը կազմում են ազգային-սարածային կազմավորումները, եւ դրանց մեծ մասը կաղված է թյուրքական մշակույթի հետ՝ Տիվա, Բաշկորտստան, Թաթարստան եւ այլն:

1992 թվականից այս շրջաններում եւ ամբողջ հետխորհրդային սարածում մշակութային եւ կրթական կառույցների ակտիվ թուրքացում է տեղի ունենում: Այդ, 2006-ին այս թուրքական լիցեյները արգելվեցին, բայց ինչ-որ տեղ սկսեցին գործել որդես մասնավոր դղուրներ: Եվ ի սարբերություն նախկին խորհրդային հանրադեմոկրատիայի միավորելու մեր փորձերի, թուրքերը հաջող ֆաղափականություն են վարել: Իսկ այսօր իշխանության են եկել թուրքամեծ ողով դասախարակված երեսասարդներ:

Ինչ վերաբերում է հարցի ուժային մասին, աղա թուրքերն արդեն ստացել են հետխորհրդային սարածում ակտիվ գործողությունների առաջին փորձը: Ամբողջ գործողության թուրքական կառավարման շնորհիվ նրանք հասան ակնհայտ հաջողությունների եւ հաղթեցին Գայասսանին Լեռնային Ղարաբաղում: Կարող են այդդես ասել, ֆանի որ հայկական բանակը չհասցեղ Ղարաբաղի սահմանները:

Ես վտանգ եմ, որ ֆարեգը միայն այսրերգի գազաթն է՝ ժամանակակից աշխարհի թուրքական ընթրնման ցուցիչ: Նրանք հակասում են, որ ի վիճակի են վերստեղծել հսկայական համայնք, որը կկառավարի աշխարհը: Սա շատ վտանգավոր երեսույթ է, եւ այս ծրագիրն արդեն մեծ մասամբ իրականացվել է: Բայց մեր թյուրքական հանրադեմոկրատիան, ինչպես նաեւ նորանկախ դեմոկրատիաներում Ռուսաստանի եւ ռուսաց լեզվի դիրքերն ամրադնելու փորձի փոխարեն, մեմ ամեն ինչ բարձրողի վիճակում ենք թողել, եւ թուրքերը լավ օգտագործեցին դա»:

Գ. ԳՅՈՒՆՈՒՅԱՆ

Ազգային ժողովի «Գայասսան» խմբակցությունը երեկ նախաձեռնել էր խորհրդարանական լուսններ՝ սահմանազծման եւ սահմանազատման հիմնախնդիրների վերաբերյալ, սեղանին դնելով նաեւ հայտարարության նախագիծ, որդես ֆննարկման արդյունք:

Միանգամից ասենք, որ ըստ էության հասուկենս մարդիկ բազմաթիվ հրավիրյալներին բուն հիմնախնդիրների մասին խոսեցին, ուղղակի այդ լուսնները վերածվեցին իշխանությանն ընդդիմադիր շերտերի մի լրացուցիչ ամբիոնի՝ հախուռն եւ անխնայ ֆննադաշտելու համար Նիկոլ Փաշինյանին, նրա հեռացումը դադանջելու եւ մարդկանց հրավիրելով երեկ ավելի ուշ ժամի կառավարության շերտի մոտ տեղի ունենալի հանրահավաք-դիմադրության շարժմանը, որով կոչ էր արվում կանգնեցնել որեւէ հակահայկական, հակադեմոկրատիկ փաստաթղթի ստորագրումը Սոչիում եւ Փաշինյանի հրաժարականի դադանջ եր գեներացվում:

Նշենք ԳԱԱ դասնության ինստիտուտի սնորեն **Ասոս Մելոնյանի** այլընտրանքային

Հայտարարություն-պահան կառավարությանը՝ գերծ մնալու որեւէ փաստաթղթի ստորագրումից

առաջարկի մասին, որ հնչեց այդ լուսններին, որդես հաղորդողների աղաշրջափակման այլընտրանքային սարբերակ: Մելոնյանն այդ առաջարկը ֆարեգավորել ու ներկայացրել է իշխանությանը նաեւ: Ըստ նրա՝ սահմանազատման ու սահմանազծումը երկար գործընթաց է, մինչ այդ հայկական կողմը դեմ է իր այլընտրանքային սարբերակն առաջարկի շահագրգիռ կողմերին, որով Նոյակերտ գյուղի մոտ, այնտեղ, որտեղ Իրանի ու Թուրքիայի սահմանն է Սադարակի ուղղությամբ 2,5 կմ, բացել այլընտրանքային ճանաղարհ: Առաջարկվում է կամուրջ կառուցել եւ մաֆասկես դնելով՝ մեմ Իրանի սահման, որը կարող է դառնալ կյանքի ճանաղարհ Գայասսանի համար: Այս առաջարկի մասին, որը երկու բացված ունեւ, խոսանում ենք ավելի մանրամասն դասնել, այժմ՝ հայտարարությունից մի ֆանի մանրամասն, որի բովանդակությունը, այդ, դիտի որ շատ կարեւոր լինել նաեւ իշխանության համար:

Գայասսանի Ազգային

ժողովը դասաղարսում է Արցախի սարածների բռնազավթումը, Գայասսանի ինքնիշխան սարած Ադրբեջանի ներխուժումը, ուժի գործադրումն ու սղառնալիքները, ռազմական գործողությունների՝ նաեւ դադարումից հետո գերեվարված, դասաղառնված անձանց նկատմամբ արձանագրվող միջազգային իրավունքի կոդեսազույն խախտումները, կեղծ դասավարությունների դասրվակով նրանց չհանձնելը, դաստեազմական հանցագործություն համարվող գործողությունները եւ, արձանագրեով դրանցից բխող իրողություններն ու մասնաճեղով սահմանազծման եւ սահմանազատման միջազգային իրավական հիմքերը, Գայասսանի կառավարությունից դադանջվում է:

ա) գերծ մնալ որեւէ բանակցությունից, գրավոր կամ բանավոր համաձայնություններից, որոնք կխախտեն Գայասսանի Գանրադեմոկրատիայի Սահմանադրության դադանջներն ու հայ ժողովրդի հավաղական կամքը արտահայտված Անկախության հռ-

չակագրով: բ) Գայասսանի Գանրադեմոկրատիայի եւ Ադրբեջանի Գանրադեմոկրատիայի միջես սահմանազծման եւ սահմանազատման վերաբերյալ հարցը որեւէ կերպ չհարանջատել Արցախի ժողովրդի՝ իր դասնական սարածումն ինքուրոշման իրավունքի երաշխավորված իրացումից:

Գայասսանի Ազգային Ազգային Ազգային կազմակերպություններին, բարեկամ երկրների խորհրդարաններին՝ դասաղարսել Ադրբեջանի եւ Թուրքիայի կողմից իրականացված ու շարունակվող հանցագործությունները, ձեռնարկել վերջիններիս նկատմամբ իրավական դասաղարսական փոխարկումներն ուղղված գործողություններ:

Եթե այսդիտի հայտարարությանը մասնակից լինելու նաեւ իշխող մեծամասնությունը, միգուցե սա գործնական նշանակություն ունենար որդես արգումենս միջազգային շփումներում:

Մ.Խ.

Մատենաշարի 10-րդ հատորը՝ նվիրված Ալան Հովհաննեսին

Արլինգսոնի (Մասաչուսեթս) Հայկական մշակութային հիմնադրամը լույս է ընծայել իր «Foundation Papers» (Հիմնադրամի զեկույցներ) մատենաշարի հերթական 10-րդ հատորը՝ նվիրված Արեւելի եւ Արեւմուտքի երաժշտական մշակույթների սինթեզման գործում արժեքավոր ավանդ ունեցող, 20-րդ դարի հեղինակավոր կոմպոզիտորներից մեկի՝ Ալան Հովհաննեսի (1911-2000) ծննդյան 110-ամյակին, սեղեկացնում է «Միրոս Ափեթեյթ» շաբաթաթերթը:

Հորեյրանական սարին «Ամարա արվեստի միության» եւ «Հայկական Մշակութային ընկերության բարեկամների» համահովանավորությամբ վիրտուալ համերգի ձեւաչափով եւ միջազգային մակարդակով նվագել է այս սարվա ադրիլին:

Հրատարակված նոր հատորում յետ եւ գեյլ այդ միջոցառմանը կարգացված զեկույցների ամբողջական ժեստերը, մասնավորապես Ալան Հովհաննեսի մանկության ընկեր եւ հարեան Ջեյ Ջոնսոնի «Հիշողություններ Արլինգսոնում Հովհաննեսի ընթացական կյանքի»-ը, Արլինգսոնի ավագ դպրոցի (որտեղից Ալանը շրջանավարտ է եղել 1929-ին) երաժշտության բաժնի նախկին սնտեմ դոկտ. Պասկուալ Թատոնի «Հովհաննեսը», ինչպես նաեւ Քանգասի Պեշանյանի «Ալան Հովհաննեսը», ինչպես նաեւ Քանգասի Պեշանյանի «Ալան Հովհաննեսը», ինչպես նաեւ Քանգասի Պեշանյանի «Ալան Հովհաննեսը» եւ Ուիլյամս Բլեյքի Մեթիլին եւ Արթուր Լեյի-Ֆի մրցանակակիր երաժշտության դասախոս դոկտ. Էնթոնի Շեֆերդի «Ալան Հովհաննեսը եւ ճարտարական» մասնագիտական ուսումնասիրությունները Ալան Հովհաննեսի կյանքի եւ կարիերայի մասին:

Միջոցառման համերգային բաժնում հնչել են սաղամուսնավոր կոմպոզիտորի «Երազ» (օր. 56 N2), «Ողբ» (օր. 25 N2) եւ «Հունական ռադսոդիա» (օր. 63 N1) ստեղծագործությունները: Մանչեսթրից, Լոնդոնից եւ Ռեյկյավիկից հեռավար կենդանի կատարումներով հանդես են եկել Չիլիմգարյան լարային ֆառայակի հիմնադիր, ջութակահար Լեոն Չիլիմգարյանը, կլարնետիստ Էյնար Յոհաննեսոնը եւ դաշնակահարուհի Ալեքսանդրա Պոմոլիլին: Կատարումներն ու միջոցառումը ամբողջությամբ զեկոնված են YouTube-ում:

«Հիմնադրամի զեկույցները» դարբերաբար լույս տեսնող մատենաշար է՝ նվիրված Հայկական Մշակութային Հիմնադրամի կազմակերպած միջոցառումների փաստագրմանն ու սարածմանը: Հրատարակության մոտակակն է մախ ավելի լայն հարթակ ընձեռել մշակութային ժեստերի շարածմանը եւ երկրորդ՝ մոտասել ընդհանրապես մշակութային կյանքի կենսունակությանը եւ մասնավորապես հայկական ուսումնասիրությունների կատարմանը: Կա նաեւ սարբեր ուսումնական կենտրոնների կողմից ժեստերն ունենալու կամ դրանց հետ ծանոթանալու հաճախակի դասախոսները, որը խթան է հանդիսանում, որ մատենաշարը շարունակական կյանք ունենա:

Հաստորը դասվիրելու համար դիմել armeniancultural.fdn@gmail.com կայքին:

Հ. ՕՈՒԼՎԵՅՆ

Տառարվեստի ցուցահանդես

ՄԵԼԱՆՅԱ ԲԱԴԱԼՅԱՆ

Գրատարության մշակույթի կարեւոր բաղադրիչներից է տառատեսակի ճիշտ ընտրությունը, գովազդային վահանակների համար նույնպես տառատեսակի ընտրությունը միայն վիզուալ, գեղագիտական առումով չէ, որ նշանակություն ունի: Ամեն դարազայում տառատեսակի համադասարանությունը ժեստերն կամ գովազդվող ադրամանանին դարձադիր է: Տառարվեստի այսօրի կիրառումը Արեւմուտքում վաղուց նորմ է, ցուցահանդեսային լայն թեմա, նաեւ սահմանված բազմաթիվ

մրցանակներ կան: Մեզանում նման ցուցահանդեսները հազվադեպ են:

Հայկական տառարվեստի զարգացման մեջ մեծ ներդրում ունի Գեղարվեստի Պեշանյանի համակարգչային գրաֆիկայի եւ հազուսի մոդելավորման ամբիոնի դասախոս Էդիկ Ղաբուլյանը: Նա շուրջ 500 տառատեսակի հեղինակ է: Անհատական մախտոր ցուցահանդեսը 2012 -ին է եղել: Հարավային Կորեայում մասնակցել է 12 բիենալեների, աշխատանքները ներկայացված են սանյակից ավելի կատարումներում: Հարավկորեական իր տղավորություններից դասում էր, թե ինչպիսի կարեւոր ժեստ էր սրվում այդ երկրում տառարվեստին: «Պարբերաբար կազմակերպվում են ցուցահանդեսներ եւ դրանցից հետո չեն հավաքում, տուն տանում կամ դառնում. աշխատանքներն ուղարկվում են դպրոցներ, փակցվում են դասերին. դպրոցականներն անընդհատ վիզուալ կոմսակի մեջ են դրանց հետ», ինչն ըստ էության ենթագիտակցորեն ձեւավորում է տառի գեղագիտական արժեքի ընկալում:

«Ալբերտ եւ Թովե Բոյաջյան» ցուցասահն այս օրերին ներկայացնում է Էդիկ Ղաբուլյանի աշխատանքների մի մասը:

Գեղարվեստի ակադեմիայի ղեկավար **Արամ Խաթեկյանը**, դիզայնի եւ դեկորատիվ կիրառական արվեստի ֆակուլտետի ղեկավար **Ալեքսի Ալեքսյանը** ճիշտ նկատեցին, որ չնայած հայոց այբուբենի, հայ գրերի կատարելությանը, տառարվեստը մեզանում այնքան էլ զարգացած չէ. ֆառաֆի գովազդային վահանակների մեծ մասը՝ «խայտառակ օրիֆոսով», դա

վկայություններից մեկն է:

Այս առիթով հեղինակը հիշեց տարիներ առաջ եվրոպացի կոլեգաներից մեկի խոսքը. «Ձեր բախտը բերել է, ձեր տառերը այնքան լավ են, որ դիզայնի կարի չունեն»: Այդուհանդերձ, տառարվեստի մշակույթը մեզանում բավական թույլ էր, չի եղել մասնագիտական մոտեցում, հասկադրա գրատարության մեջ: Նա հիշեց նաեւ գերմանացի մասնագետ, Մյունխենի տղագրական դիզայնե-

րական միության մախագահ **Բորիս Կոխանին**, որի հետ 2008- ին Երեւանում հիմնադրված «Գրանշան» միջազգային տառատեսակների մրցույթի շրջանակներում լուրջ աշխատանքներ են տարվել՝ կազմակերպելով ոչ լախնական տառատեսակների ամենամյա մրցույթներ: Սկսելով հայկական, լախնական եւ կիրիլյան տառատեսակներից, հետագայում աշխատանքները տարվել են ոչ լախնաստ ալբերտական համակարգի ուղղությամբ՝ հունականի, հրեականի, արաբականի եւ այլ: Տարիներ առաջ երեւանյան մի ֆանի գրախանութներ օրջելով, գերմանացի մասնագետը բավական վաստղավորությամբ է հեռացել՝ այդ օրջանի մեր գրատղագրական արտադրմանը համարելով մակուլատուրային, զարմացած մասնավորապես մանկական գրքերում մնացած գրականությունից չարբերվող տառատեսակի գործածումից: Պատճառը ոչ մասնագիտական մոտեցումն է տառատեսակի սխալ կիրառություններով, ոչ միայն ձեւի՝ ընթերցանությունը դյուրացնելու առումով, այլ նաեւ այսպես ասած՝ բովանդակային. յուրաքանչյուր ժեստի համադասարանական տառատեսակի ընտրության: Ասվածն առարկայական դարձնելու օտս բնորոշ օրինակ է նա հաճախ բերում, թե ինչպես կարելի է նույն տառատեսակն օգտագործել միմյանցից օտս տարբեր հեղինակների գործերի տղագրության ժամանակ: Անգամ մաթեմատիկայի, դասնության, փմիայի կամ գրականության դպրոցական դասագրքերում օգտագործված տառատեսակները երկար տարիներ նույն են եղել, գովազդային դասատներում եւս նույն սխալ մոտեցումն է: Նա աշխատանքներից մեկում այսպես էլ գրված է՝ դիզայնը սկսվում է տառատեսակի ճիշտ ընտրությունից: Վերջին տարիներին որոշակի առաջընթաց է նկատվում այս ուղղությամբ, մասնավորապես գրատարության մեջ, տառագիչները սկսել են աշխատել տառատեսակների բազմազանությամբ: Էդիկ Ղաբուլյանի հետ համագործակցում են ֆառաֆի գրքեր բոլոր մեծ տղագրաները՝ «Տիգրան Մեծ», «Ջանգալ», «Էդիս Պրինս», «Անտարես» եւ այլ:

Մեր մրցանակակիրները ԱՐՄԵՆ ԷԼԲԱԿՅԱՆ

ԶՐԻՍՏԻՆԵ ՄԵԼԵՆՆՅԱՆ

Տայասանի թեմայան մակադրամային միության լրատվական կենտրոն

Ինչդեռ հայտնի է մեր ընթերցողներին, հոկտեմբերի 8-ին կայացավ «Վահան Թեմայան» ամենամյա մրցանակաբաշխությունը, որի ընթացքում մրցանակ ու դափնե ստացան 6 անվանակարգերում հաղթողները:

«Թաստրական արվեստ» անվանակարգում մրցանակը շնորհվեց Տայասանի արվեստի վասակավոր գործիչ, Տայասանի ժողովրդական արտիստ **Արմեն Էլբակյանին**՝ «Թռիչք կկվի բնի վրայով» բեմադրության համար: Զեն Զիզի այս ստեղծագործությունը բեմադրելը Արմեն Էլբակյանը համարում է համարձակություն, քանի որ համարում է ֆիլմն ունեցել է շնորհալից հաջողություն՝ արժանանալով հանրության համակարգում ու կինոաշխարհի լավագույն մրցանակներին:

Թաստրական սարբերակի ել բեմադրության հեղինակ Արմեն Էլբակյանի կարծիքով՝ Զիզի այս ստեղծագործությունը համարձակալիս արժեք ունի ել բոլոր ժամանակների համար է: Նա հավասարիմ է մնացել վերջին ել, ի սարբերություն ֆիլմի, ներկայացումը բեմադրել հնդկացու ժամանակներից՝ ազատության հասնողի որդեգրում: Արմեն Էլբակյանի համար առաջնային խնդիրը մեկն էր՝ դառնել վերջին ասելիքը, վերհանել գաղափարական շերտերը՝ իրականության գիտակցումը կորցրած մարդկանց ցույց տալ ազատության գաղափարը, ազատագրման ճանապարհներն ու ելը՝ իմնականություն հանուն հանունի:

«Ինչդեռ գտնել լույսը, բոլոր ժամանակներում այս խնդիրը դրված է եղել մարդկության առջև: Մարդը շրջապատող ֆառոսում փորձում է գտնել լույսը: Սենք բոլորս դրա կարիքը ունենք, որովհետեւ լույսը չի սահմանափակվում միայն առաջիկա հոգսերը հոգալով: Թյուր կարծիք է, թե արվեստը ուսումնասիրում է կյանքը, իմ հանդուժանք կյանքը իմն էլ չի ու-

սումնասիրում կյանքը, այլ սարածությունն ու ժամանակը՝ այդ սարածության ել ժամանակի մեջ»,- մեզ հետ զրույցում մեզ Արմեն Էլբակյանն ու վստահեցրեց, որ բեմադրելիս առաջնորդվել է հեղինակի ստեղծած մթնոլորտով, դրանում դրված առաջադրանքներով՝ դառնելով նա շունչն ու ոգին:

Արդեն երկու սարի ներկայացումը Գաբրիել Սունդուկյանի անվան ակադեմիական թատրոնի խաղացանկում է, ներկայացումներն անցնում են լեվելեցուն դահլիճներում: Թեեւ ներկայացումները չեն կարող հանդիսասեսին ստիպել վարվել այնպես, ինչդեռ հերոսները, սակայն ունեն բացառիկ հնարավորություն՝ հանդիսասեսի հետ լինել կենդանի շփման մեջ ել ստիպել նրան դուրս գալ ներհայեցողական իրավիճակից, ինչ-որ բաներ մտածել, կասարիսներ աղբյուր:

Ներկայացման մեջ ներգրավված են թատրոնի երիտասարդ դերասանները՝ բացառադեմի սկզբունքով՝ ըստ այն ժամանակների, որ ունեցել է բեմադրող Արմեն Էլբակյանը՝ կերպարի արտաբերման սկզբունքը մինչեւ դերասանական կարողություններն ու հնարավորություններ:

Բեմադրող ռեժիսորը հավելում է, որ ստեղծագործելիս համագործակցել ել լսել է ստեղծագործական խմբի կարծիքները՝ դերասաններից մինչեւ բեմի նկարիչ, այդ գործընթացում բոլորը համախոհներ են՝ խմբված ստեղծագործական նույն գաղափարի շուրջ:

Անդրադառնալով ստեղծագործության աշխատանքային ընթացքին, Արմեն Էլբակյանը ընդգծեց, որ ունեն հսկայի սեղիլ, թե որն է գերխնդիրը այս ստեղծագործությունը բեմադրաբան բարձրացնելու համար ել թե ինչ դիտարկ փոխանցի հանդիսասեսին: Նրա կարծիքով՝ խոսք ու համը ձեւացող Բրոնդենի ազատագրումը խորհրդանշական մասն է մնացած հերոսների ազատագրումը, որոնք հոգեբուժարանում հայտնվել էին իմնական: «Ստեղծագործությունը թելադրում է, որ ազատագրվում են բոլորը, նրանք այլեւս համակարգի սրտկոծ չեն, իսկ միսն արդեն

ազատագրված է»,- հավելեց Արմեն Էլբակյանը:

Հետաքրքրական այն է, որ Արմեն Էլբակյանը նույն թատրոնում ստեղծագործությանն անդրադարձել է դեռեւս սարիներ առաջ, երբ երիտասարդ ռեժիսոր էր: Մակ Մրֆիի դերում դեբյուտ էր կարեն Ջանիբեկյանը, սակայն թատրոնի ծրագրերը փոխվել են ել աշխատանքն ավարտին չի հասել:

«Իմ կյանքում եղել են դեմքեր, որ այս կամ այն գործին մի ֆանի անգամ են անդրադարձել: Ոչ մի բեմադրություն, որ կրկնում են, մտնում չէ մյուսին, ֆանի որ ես ելնում եմ ժամանակից ել դերասանական կազմից: յուրաքանչյուր ժամանակ թելադրում է իր շեշտադրումը այս կամ այն ստեղծագործության մեջ»,- նույն է Արմեն Էլբակյանը:

Արդեն երկար սարիներ Արմեն Էլբակյանը դասավանդում է, որդեմտն է: Խոստովանում է՝ աղագա ռեժիսորներին երկու կարեւոր խորհուրդ է տալիս, որ իր համար վաղուց արդեն կարգախոս են: «Թաստրական արվեստը սովորեցնել հնարավոր չէ, բայց սովորել հնարավոր է: արվեստը դեմքը բխի: Իսկ երկրորդ խորհուրդը իմ անելիքն է՝ անում եմ հնարավորը, որ ուսանողներն իրենք նախառաջ լավ ճանաչեն իրենք իրենց: ճանաչելու դարազայում իրենց ներսի արվեստը կթելադրի, թե ինչդեռ իրենք կներկայացնեն այս աշխարհը: Յուրաքանչյուրը դեմք է ճանաչի իր հնարավորությունները, առավելություններն ու թակասությունները, թակա-

նակակիրները սիրել են ոչ թե իրենց՝ արվեստում, այլ արվեստն իրենց մեջ, զգացել են իրենց ազգային կրոն ու ակունքները ճանաչող մարդկանց: Ես դարձա նրանցից մեկը»:

Տասնամյակներ շարունակ Արմեն Էլբակյանը ստեղծագործում է անխոնջ ու անմնացորդ նվիրումով, որի նմաստը ոչ թե ճանաչվելը կամ մեծարվելն է, այլ արվեստի լեզվով ժամանակակիցներին փոխանցելը այն, ինչ իրեն անհանգստացնում է այս աշխարհում: Խոստովանում է, որ ստեղծագործական հարուստ ու բովանդակալից ճանապարհին հաճախ է հիշել հոր՝ ակադեմիկոս հայ դերասան Էդգար Էլբակյանի դասերը: «Երբեք փողի հետեւից չընկնես, գլուխդ կախիր ու աշխատիր ել փողը իմնել կգա ֆո հետեւից: Երբեք փառքի հետեւից չընկնես, գլուխդ կախ աշխատիր ել փառքն իմնել կընկնի ֆո հետեւից: Բայց հենց հասար փառքի, դիտարկ կարողանաս դիմանալ դրան»:

«Թատրոնն այս կյանքի մոդելն է, իսկ ինչդեռ կյանքից, այնպես էլ թատրոնից, բավարարված չես կարող լինել»,- նույն է Արմեն Էլբակյանն ու վստահեցնում՝ շարունակելու է իր արվեստով ծառայել հայ թատրոնին ու ստեղծել նոր բեմադրություններ:

Տայասանի ել Ամերիկայի ել Կանադայի Թեմայան մակադրամային միությունների համատեղ նախաձեռնությամբ արդեն 27-րդ անգամ անցկացվող «Վահան Թեմայան» մրցանակաբաշխությունն իրականացվում է «Շաֆե Ղազարյան» հիմնադրամի ֆինանսական աջակցությամբ: Այս սարիներին մրցանակների ել դրամական դափնեների ել արժանացրել հարյուրից ավելի արվեստագետներ, գիտնականներ:

Ռիմա Պիպոյանի հաջողությունները 2021-ին

«Aerowaves» միջազգային խորհրդարանի ընկերությունը, որն այս սարի նույն է իր ստեղծման 25-ամյակը, ել Եվրոպական խորհրդարանների խորհուրդը հայաստանի դարադիր **Ռիմա Պիպոյանին** ընդգրկել են 2022 լավագույն երիտասարդ խորհրդարանների կազմում՝ վերջինիս «Ես, իմ ոչ-եսը ել իմն» («Me, My non-Self and I») ներկայացմամբ: Այն ներկայացված է Թեմի ժոնգլերի «Տարանույ» ստեղծագործությունից ել Պեդրո Ալմոդոբարի «Մաշկը, որի մեջ աղբյուրն է» ֆիլմից: Մոտ 30 ռոդե ժողովություն ունեցող ներկայացումը դարում են Պիպոյանն իմնել ել Կիելի օդերայի ել բալետի ակադեմիական թատրոնի բալետի մենակատար **Վլադիսլավ Բոնդարը**: Բեմադրությունը ստեղծվել է Տայասան-Ուկրաինա դարադիր նախագծի շրջանակներում՝ Բեռլինի Արվեստների Ակադե-

միայի, Երեւանի Գյոթե ինստիտուտի, Տայասանում Պարարվեստի Զարգացման հիմնադրամի, Վրաստանում ժամանակակից դարի փառասոնի ել միջազգային «Trust of Mutual Understanding» կազմակերպության ջանքերով: Պիպոյանը ներկայացումը բեմադրել է սույն թվականի մայիսին, առցանց ներկայացվել է հայ հանդիսասեսին ել մասնակցել է խորվաթիայում ու Լիբանանում կայացած ժամանակակից դարի փառասոններին: Բեմադրությունն արդեն իսկ հրավերներ է ստացել հաջորդ սարվա համար՝ սարբեր երկրներից:

Նեմեք նաեւ, որ Պիպոյանի հեղինակած «Ել» դարային ֆիլմն այս սարի Լոս Անջելեսի Կարճամետրաժ ֆիլմերի 10-րդ փառասոնում առաջադրված երեք անվանակարգից՝ լավագույն դարային ֆիլմ, լավագույն ռեժիսոր ել բազմակող-

մանի ֆիլմարտադրող, արժանացել էր «լավագույն ռեժիսոր» մրցանակին: Ֆիլմը նախկինում արժանացել է «լավագույն ֆիլմ», «լավագույն ռեժիսոր» ել «դասավոր հիշատակում» մրցանակներին՝ Անգլիայի, Իսպանիայի ել ԱՄՆ-ի կարճամետրաժ ֆիլմերի փառասոններում: Ֆիլմը նաեւ ցուցադրվել է սարբեր դարային ել կինոփառասոններում, այդ թվում՝ Կիոտոյում, ՅուՆեսկոյում, Բելգիայում, Մեքսիկայում, Պորտուգալիայում, ՅուՆԵՍԿՕ-ում ել այլուր: Շուտով սեղի կունենա ֆիլմի դրեմիերան նաեւ Բրազիլիայում:

Շնորհավորում ենք հայաստանյան արդիական դարի աչքի ընկնող ներկայացուցիչ Ռիմա Պիպոյանին ել լիազոր եմք, որ նա շարունակելու է նորանոր հաջողություններով անցնել իր ստեղծագործական ուղին:

Ա. Բ.

ԱՐԾԿԻ ԲԱՆՉԻՆՅԱԼ

Գերմանաբնակ դերասան եւ գրող Վիկ (Վահագ) Բագրասունին ծնվել է 1990 թվականին, Երևանում եւ մեծացել Գերմանիայում: Սովորել է Նյու Յորքի Լի Սթրասբերգի կինոյի եւ թատրոնի ինստիտուտում, վարդապետության դասերի մասնակցել Աննա եւ Դեյվիդ Սթրասբերգների եւ Վինսենթ Դ'Օնոֆրիոյի հետ: Լի Սթրասբերգի թատրոնի եւ կինոյի ինստիտուտում գլխավոր դերեր է կատարել «Մարմնական գիտելիք» եւ «Երկարատե ճանադարհորդություն դեպի գիտել» ներկայացումներում:

2011-ին նա դարձել է որոշիտիկոնալ դիսկոյի լեգենդար Դերասանների Սոցիալիզմ եւ մասնակցել Բրոդվեյից դուրս ներկայացված այնպիսի բեմադրությունների, ինչպիսիք են «Անձրեի գլխարկը» եւ «Մարդաստղաները եւ մյուս ընթացիկը»: Սանսա Մոնիկայի (Զալիֆորնիա) «Բարոն Բաուն» դերասանական ստուդիայի օրգանավար է:

Վիկ Բագրասունին նկարահանվել է 14 օրվա նկարահանումներում եւ հեռուստատեսությամբ, այդ թվում՝ Մարթին Սֆոուզեի «Ուոլ Սթրիթի գայլը» ու «Բորդվալ կայսրությունը» եւ «Ամերիկյան անբոխներում» վավերագրական ֆիլմաշարում: Նրա ամենավերջին ստեղծագործություններն են «Գրանիտ մարդիկ», «Կարծ», «Չենֆի եղբայրներ» եւ «Նրանից հետո» հիթերը: Նա երկու թատերախաղերի հեղինակ է՝ «Սթրասբերգի ժառանգությունը» (ներկայացվել է Նյու Յորքի Լի Սթրասբերգ թատրոնում) եւ «Արեւածագի անակնկալներ» (բեմադրվել է 2016 թվականին Նյու Յորքի Սոնրո թատրոնում):

Վահագ, կարծում եմ՝ մենք աշխարհի բոլոր կինոսիրողներս, որոշ ժամանակ երազում ենք հայտնվել կինոերազանքի գլխավոր գործարանում՝ Հոլիվուդում, բայց մեզանից շատերը չեն հասնում նույնիսկ դրա ամենահեռավոր անկյունը: Դու նույնպես ունեցել ես այդ երազանքը մանկության տարիներին եւ արել ես հնարավորը, որդեսգի դա իրականանա: Հիմա այդ ճանադարհի ո՞ր հասվածում ես:

«Պես է խոստովանեմ, որ սա մի գվարձայի եւ կյանքի փոխող ճանադարհորդություն է: Այնուամենայնիվ, ես այդ կյանքը թողեցի անցյալում: Պես է մեծանաս եւ հասկանաս, որ վերջիվերջո Հոլիվուդի «ռոմանտիկ գաղափարը» կեղծ է, որի փորձառությամբ դիտարկեցի անցնել՝ զգուշորեն նավարկելով: Առնվազն՝ իմ կարծիքով: Բնական է՝ լինել երիտասարդ, վայրի, անփույթ եւ ազատ՝ ընտրելու այս արտոնյալ մասնագիտությունը, սեղանափոխվելու Հոլիվուդ՝ «հաջողության հասնելու», գործելու, զնայելու լույսերի, հանդիպելու մեներգերներին ու գործակալներին, թայման չէ՝ միանալ Կինոդերասանների միությանը կամ ոչ, եւ եթե այդ ինչպես գրավել ֆասթֆուդ գրավորներին «ուսուրությունը» եւ կախարակական օրգանի շատ ու շատ մասնաշրջան խնդիրներ, որոնց բախվում են երիտասարդ արտիստները մի այնպիսի անողորմ եւ դաժան ֆաղափում, ինչպիսիք է Լոս Անջելեսն է՝ առանց իրական եւ լավագույն մոդուլներով ղեկավարման: Արվեստագետների էությունը նուրբ է, խոցելի, ինչ-որ չափով՝ միամիտ եւ հուսադրող, որը չի տեսնում եւ թաքցնում դերասանական գործունեության «գործարար» կողմին: Բոլորը օտարում են եւ ջանում աշխատանքն ավարտին հասցնել, եւ դրա համար դիտարկում են «դիմիկ Երես» ու սոկոլոնոյան հսկայական չափաբաժին, որդեսգի դիմանալ դերասանական աշխարհի այն բառացիորեն հիմարներին, որոնք փորձում են վաճառել ձեզ: Դա կարող է լինել ինչ-որ անդեմ արհեստանոցում, որտեղ «հուսահատություն»

Վիկ Բագրասունի. «Ես միշտ կձգտեմ լինել իմ սեփական Հոլիվուդը»

նը» դրոշմված է յուրաքանչյուր դերասանի վրա, որն առաջնորդվում է «Ես կկեղծեմ ինձ՝ մինչեւ հաջողության հասնեմ» կարգախոսով, կամ կեղծ հավատքներում կեղծ մարդկանց հետ, որոնք ձեռնամուկ են մեծ արտադրիչ կամ նույնիսկ դերասանների մեներգեր կամ գործակալ, որը լիովին չի հավաստում ձեզ, բայց ջանում է դարձադրել ձեզ համար ինչ-որ աշխատանք գտնել, ինչն ազնիվ է, բայց բացարձակապես զուրկ երկարատե կարիերայի ռազմավարական ծրագրերից:

Դա ինձ հետզհետե հեռացրեց իմ արվեստից, իմ ինքնագնահատականից՝ որդես մարդու եւ արվեստագետի, բայց դա արդարացում չէ: Ոչ ոք ձեզ դասագիրք չի տա: Ավելի քան ուզի, ավելի շատ արդի: Միգուցե դա իմ սխալն էր: Ես դիտարկեցի, կարող էի, դիտարկեցի... բայց ի վերջո, ո՞նց հոգն է դա: Եվ չնայած վերոնշյալ թվարկածս բաները ինչու են բացասական եւ դառն, իրականում դրանք շատ դրական են: Ինձ համար: Դա ձեռնարկեց ինձ, իմ բնավորությունը, իմ դասողությունը, իմ ակնկալիքներն ու նպատակները: Ուստի ես շատ շնորհակալ եմ երախտագրության, որ ինձ վիճակվեց ունենալ նման խեղճ ճանադարհորդություն: Այստիպով, եթե ինձ հարցնես, թե ճանադարհի ո՞ր հասվածում եմ ես հիմա, կասեմ, որ գտնվում եմ իմ կյանքի մի կետում, որտեղ ես ինձ լավ եմ զգում եւ թայմարում եմ իմ աշխատանքով: Ակնհայտ է, որ Բեռլինը, որտեղ ամբողջ եմ հիմա, նույնքան վնասվել է կոլիդից, որքան մնացյալ աշխարհը, շուտ-քիզվեսի աշխարհն անորոշ ընդմիջման մեջ էր, բայց հիմա այն նորից բացվեց, եւ մենք կեսնենք, թե ուր է գնում իմ ճանադարհորդությունը:

Ստույգ եմ՝ դերասան լինելը ոչ թե մասնագիտություն է, այլ արդելակերպ, հոգեվիճակ, 24-ժամյա աշխատանք: Սա մի՞թե է ձեզ համար:

«Իսկապես այդպես է: Մենք դերասաններս, սարտիմակ եւ էֆգեներիկ ցեղատեսակ ենք: Դու դիտարկում ես ինչն արդելակերպ, օֆիսը եւ հետաքրքրասեր կյանքի նկատմամբ, որդեսգի կարողանա այն շնչել այնպես, ինչպիսիք որ կա եւ արհեստը ինչ օգտակարության կա հասնելու եւ ուղեւորել: Իսկապես, ֆանաչորժամյա դաժան է ֆրանսիական աշխատանքը ֆո աշխատանքային «գործիքի» վրա, ինչը հանդիսանում է վոկալ սիրույթ, ֆիզիկական ներկայությունը, դիսկոլոգիան ու մեքի հստակությունը: Դերասանների եւ արվեստագետների մեծ մասը սխալ հասկացված է եւ հանրային աշխատանքում, որտեղ դա չի նշանակում,

թե նրանց դիտարկում է կատարել կամ որդես սարտիմակի դիտարկում: Եթե մեկը ջանք գործարարի ու նայի արվեստագետներին վարագույրի հետեւից, հիմնականում կեսնեմի ամաչկոտություն, զսպարանություն եւ շատ խոցելիություն ու սեր: Բայց այդ, դա մեքի, նյութի եւ փոխադրեցության մեքական գործընթաց է, որը ստիպում է մեզ աճել եւ, հուսով եմ, նաեւ թույլ է տալիս հասնել հավասարակշռված հարթության՝ խաղաղ հավասարության մեջ լինելով իր, աշխարհի եւ օրգանաշուր մարդկանց հետ:

Հարցազրույցներից մեկում ասել էիր, որ «Ուոլ Սթրիթի գայլը» ֆիլմում փոքր դեր ունենալը եւ Լեոնարդո Դի Կապրիոյի հետ սերս համագործակցելու

մում էիր: Բայց մենք այդպես էլ չիմացանք այդ ֆիլմի մասին...

«Զգիտելի Դեն Մանոյանի մաղկան մասին: Ինչ սարսափելի կորուստ: Անկեղծ ցավակցում եմ նրա ընթացիկն եւ մեներգերին: Նա այնքան շատ, կրիտ եւ բարի հոգի էր, որի գիրքը ոչ միայն լսելի դարձրեց նրանց ձայնը, ովքեր մոռացված էին թվում, այլեւ նշանակալի եւ արժեքավոր ներդրում է ամերիկյան թատերախաղի փաստագրման մեջ: Իսկ թե ինչ եղավ գեղարվեստական ֆիլմի հետ, ես նվազագույն իսկ դիտարկեցում չունեմ: Մենք դիտարկեցինք սկսել նախագիծը, բայց դա այդպես էլ չի իրագործվել: Առնվազն ես արտոնություն ունեմ այդպիսի Գրանիթ Սիթի, թեա ազդի բոլոր բնօրինակ վայրե-

Վիկ Բագրասունի (աջից) իր «Արեւածագի անակնկալներ» ներկայացման մեջ:

լը ֆեզ ավելի լավ դերասան դարձրեց: Ինչու եմ մանրամասնել:

«Դա թեեւ դարձրեց առաջ էր, սակայն այդ փորձառությունը սարտիմեք շարունակ մնացել է իմ մեջ: Մենք բոլորս էլ երիտասարդ ժամանակ սոցիալիզմ ենք: Հասկալիս, եթե դա մի բան է, որի համարդ խելագար կիրք ես տալու: Դա բնություն է, դրա դեմ ոչինչ չես կարող անել: Այն ժամանակ ես հոլանդ էի, որ չեմ թայմարել սոցիալիզմ լինելու համար: Հիմա ես հետ եմ նայում եւ տեսնում եմ, որ այն մասամբ իմնված է անադախություն եւ աչքի ընկնելու կամ ճանաչված լինելու ցանկության վրա: Այստիպով, տեսնելով որտեւ հիմնալի փորձառու դերասանի, որը հանդես է գալիս ֆո կողմին, կամ իմ դեմքում՝ ինձ հետ, դու վերցնում ես շատ սեփականական բաներ, որ նրանք անում են տեսիլիկի նկատմամբ, օրինակ՝ մի ֆանի վայրկյան սոցիալ տեսարանը սկսելիս կամ ավարտելիս՝ եղ թողնելով մոնոստիկ աշխատանքի համար, կամ էլ ինչպես զգացումներ կամ տեսիլ փոխանցել մեկ ժեսով կամ հայացով: Այդ դիտարկումներն ինձ կատարելագործեցին, ֆանի որ նման բաներ ինձ չեն սովորեցրել: Դա չի նշանակում այլեւ չի նշել սոցիալիզմ, դա թայմարում նշանակում է, որ նկարահանման հրադարակում բոլորից սովորելու շատ բան կա, բայց նաեւ չնոռանալ, որ դիտարկում եւ ունենալ սեփական ինքնավստահությունը եւ ադախությունը, որին արժանի եմ:

Մի ֆանի սարի առաջ հայտարարվեց «Գրանիտ սոլանդիկ» ֆիլմի նկարահանման մասին՝ հիմնված անցյալ սարի մահացած ամերիկահայ հեղինակ Դեն Մանոյանի համարում գրի վրա: Ֆիլմում նկարահանվելու էին «Օսթարի» մրցանակակիրներ Շորի Սաֆելյանը եւ Ուիլյամ Հեթթը, դու նույնպես դերասանական կազ-

րը եւ սկսեցի իմ հետազոտությունը: Հիշում եմ փայլուն կինոսցենարը, եւ հուսով եմ, որ այն մի օր կնկարահանվի, կարեւոր չէ՝ ով կանի: Համարում եմ, Գրանիտ Սիթիի եւ ամերիկյան սոցիալիզմ ֆիլմերի բոլոր երկրորդություններին:

Դու ծնվել ես երաժիշտների ընտանիքում ու նախնիներից մեջ եղել եմ արվեստագետներ. նախադասող՝ Վաչե Բագրասունին, դերասան էր, մեծ մայրդ՝ Վիոլետա Վարդանյանը՝ օպերային երգչուհի, իսկ ֆո դադ Վահագն Բագրասունին դերասան էր եւ հայտնի օպերային բեմադրիչ Հայաստանում եւ Ռուսաստանում: Երբ սարիներ առաջ մենք հանդիպեցինք Երեւանում, հաճելի էր նաեւ իմանալ, որ մոռական դադը Կարեն Սվասյանն է՝ ակնակար փիլիսոփա, որն այժմ բնակվում է Շվեյցարիայում եւ գերմաներեն ու ռուսերեն բազմաթիվ ուսումնասիրությունների հեղինակ է: Ինչպե՞ս է այս ժառանգությունն ազդել ֆեզ վրա:

«Իմ գեղարվեստական կիրքն, անտուր, իր բացահայտ արձաններն ունի իմ նախնիների անցյալում: Թեեւ ես երբեք չեմ հանդիպել որտեւ մեկին՝ մոռական դադիցս բացի, ես լսել եմ, որ նրանք բավականին լավ են արել, ինչ որ արել են: Բայց ես գիտեմ, որ նրանք մեզ նայում են վերեւից: Բայց ավելին, ես անադախական կցանկանալի ընդգծել մոռական դադիկիս հսկայական ազդեցությունը, որի առաջնորդումն ու մեքական ազակցությունն ու անվերադադ սերն ինձ ուղեկցել են կյանքի որոշ դժվարին փուլերում: Նրա գիտելիքներն ակնածամբ են ներշնչում, իսկ նրա ներդրումը՝ դասախոսություններ կարդալու եւ գրելու գրելու միջոցով կրթելու մեր օրերի հոգեդես հիվանդ հասարակությանը, ինձ համար ոգեւորման եւ ազդեցության իսկական աղբյուր է եղել:

ԿԱՐՈՏԸ՝ ղոնեզիայի խորհրդանիշ

Բաց նամակ բանաստեղծ Գրիգոր Ծասուրյանին՝ ծննդյան 75-ամյա հոբելյանի եւ նոր գրքի հրատարակման առիթով

ու լավի կարոս... Այսօր էլի «կարոս» խորհրդանիշի ֆանի-ֆանի դրսեւորում ու նաեւ՝ «Կարոսի... լավա» հուզիչ բանաստեղծության կարոսակեզ տողեր.

*Մայրեր ու ֆայրեր
խոնավ աչքերով
Թոնրի սալ շուրթին...
Կարոս են թխում,
Ճակատում կռվող հերոս զինվորի
Չաղթական կարոս...*

Ձեր ստեղծած գրականությունը ես կանվանեի «Կարոսի ղոնեզիա»՝ ինքնատիպ երեսույթ ժամանակակից հայ ֆուտուրիզմում: Ահա ես բացում եմ «Կարոսի երկիր» դռները եւ ներս մտնելով ու խորասուզվելով բանաստեղծական շարքի սիրույթում, դուրս գալիս այլեւս անհարկն է դառնում: Գերազնահասունի խոսքը չէ սա, այլ ձեր ղոնեզիայի հավասարակշռության արդյունք: խորհրդանշական խորագրերով շարքերում («Լույս առավոտ», «Իրիկնային նրբանկազներ», «Ներաշխարհ», «Սիրո խնկարայր», «Ոսկեհանդերձ», «Մարդ-աշխարհ», «Մանկաշխարհ») ներառված բոլոր խոհերգերի «ներաշխարհում» ձեր ասելիքը խորը հեռագիծ է թողնում մեր հոգում եւ, հավասարեցնել, այս գնահատանքը գրականագետի իմ խղճին հավասարմության արժանացնում է: Դե, ասեմ, ինչպես կարող էի երկար չունկնորել ձեր «Լույս առավոտ» հուզիչ նվագները՝ ի նվիրում «Ծիրանի երկիր Չայասահին», ֆաղափամայր Երեսույթին, սրբալույս Արարածին, Արագածին, հայոց սաճարակերտ կողոնկերին, ծննդավայր Ջավայի Ալասան գյուղին... Ինչպես կարող էի չհիանալ «Իրիկնային նրբանկազներում» հայրենի բնության ձեր գունագեղ, ֆնարաւունջ «սեսարան-երգերով», դրանց ղոնեզիայի խոսքի շարքի այսօրիսի իմաստավորումներով՝ «Ճյուղեք թիթեռներ», «հեփաթ-աշուն», «անձրեւի արցունքներ», «ոսկեհանդերձ բնաշխարհ», նաեւ ցավագին աղոթումներով՝ «աշուն-դաշտերում»... Այսօր նաեւ վայելեցի «Սիրո խնկարայր» շարքի «Անլույսի զանգակասնից» հնչող նվագները, «Ներաշխարհի» խոհափիլիսոփայական մտորում-աղոթումների, հոգեվիճակների, Պարույր Մեակի «Մարդը ափի մեջ» գրքի շարքին համահունչ ներդրում երեսակումները, նաեւ՝ «Մարդ-աշխարհ» շարքի սազնադալի ուղերձներում՝ ղոնեզիայի կոչվող մարդակույ չարիքի, այն սանձազերծող «աշխարհի ուժերների» նշանակումներով: Եվ հուզմունքով ունկնորեցի ձեր ցավերգերը, որոնցում խնկարկում եմ Արագ-

խայն ազատամարտում զոհված հերոս հայորդիների հիշատակը՝ հաստատելով այն ճանաչությունը, որ մարդկության նվիրական երազանքը խաղաղությունն է, որ միայն խաղաղ ղայմաններում մարդը կարող է արարել ու ստեղծագործել, ինչը դուրս աղագուցել է ձեր աղոթած կյանքով: Եվ այս ամենը իմաստավորելով՝ ես վերջում մտնում եմ ձեր «Մանկաշխարհ»՝ զարմանք աղոթելով, որ խոհափիլիսոփայական բարձունքից դուրս կարող էի այնքան «իջնել-մանկանալ», որ ստեղծագործեի նաեւ երեխաների համար՝ նրանց հոգեբանությանն ու մտածողությանը համահունչ երգերով: Դեռ միայն վերհիշեցի ձեր՝ նվիրյալ մանկավարժի երկարամյա գործունեությունը Երեսույթի դպրոցներում, որն անուշահոտ, մեծադիմ մղատել է մանուկներին հասցեագրված երգերի ծննդին: Գրագելի Գրիգոր Ծասուրյան, ձեր գրական ճանապարհը, ձեր «կարոսի ղոնեզիան» արժանի եմ ավելի խորհային ու հիմնավոր անդրադարձի, բայց դա իմ այս «բաց նամակ» խնդիրը չէ: Կուզեմայի վերջում մեջբերել «Կարոսի երկիր» նախաբան-խոսքի՝ իմ դիտարկումներին համահունչ տողերը՝ ձեր ստեղծագործությունների ճանաչողական հաստատումով. «...Դրանք ֆնարական նուրբ շնչով են հագեցած եւ աչքի են ընկնում խոհափիլի-

սոփայական իմաստությամբ, մարդու ու աշխարհի հանդեպ սիրո, հավաստի յուրահասուն դրսեւորումներով: Զգացմունքների մաքրությամբ, ղոնեզիայի հուզականությամբ ղնթերցողին մղում են մեկ անգամ եւս նայելու ղոնեզիայի անսահման հնարավորությունների ակունքներին, զսնելու հոգու խորում անթերված բազմազան ղույներն ու երանգները: Գրքի առանցքը սիրո, հայրենասիրության, հայրենի բնաշխարհի ու մարդկային ներաշխարհի թեմաներով գրված ստեղծագործություններն են...»: Այսօր, իմ բարեկամ, «բաժանունից» առաջ կրկին շնորհակալում եմ ձեզ՝ հոբելյանի առթիվ՝ մաղթելով կյանքի երջանիկ շարունակություն, ստեղծագործական նոր արարումներ: Եվ, հիշեմ, մե՞նք՝ ղնթերցողներս, չենք հավասուն ձեր սարակուսանքին. *Ձանի՞ ծաղկած գարուն մնաց
Ինձ ամրելու,
Ձանի՞ ծաղկունք հրա՛ճ գարնան՝
Ես չգիտեմ,
Միայն Տերը, Ասված գիտի...
Իսկ մե՞նք գիտե՞մ, որ դու՞ դեռ երկար եմ
ամրելու եւ այսուհետ էլ եռանդուն ստեղծագործելու «Կարոսի երկրում»:* Ձեր նոր գրքի հետ կրկին հանդիպելու հավասով՝ **Կողովիկ ԿԱՐՈՏԻՅԱՆ**
Բանասիրական գիտությունների դոկտոր

Չ՝ Չայասահի Բագրատունյաց թագավորական տոհմի հետնորդ լինելը ղնսանեկան լեզվե՞նք է, թե՞ կան որոշակի աղագույցներ:

-Որքան գիտե՞մ՝ կան աղագույցներ, բայց ես չեմ կենսոգնանա դրանց վրա: Փաստը հիանալի է, եւ ո՞՞նչ համար կարող էր հետախուզական կամ անսովոր լինել՝ մյուսներից դրանով առանձնանալով, բայց ես անձամբ չեմ մտածում դրա մասին: Ես գիտեմ, թե ով եմ ես, մարդիկ, որոնց սիրում եւ որոնցով հետախուզում եմ, գիտեմ, թե ով եմ ես, իսկ դա անենակարելու է: **Գու մանուկ ժամանակ ես հեռացել Չայասահից, սակայն անգլերենի եւ գերմաներենի հետ միասին հայրենցում ու ղուսերենը նույնպես այն լեզուներն են, որոնք դու սահուն խոսում ես: Ինչպե՞ս է դա հաջողվում:** -Այո, ձիոս է, մե՞նք հեռացանք Չայասահից 1992-ին, բայց ծնողներս ինձ սովորեցնում էին ու երբեք չդադարեցին ինձ հետ հայրենց կամ ղուսերեն խոսել, այնպես որ այդպես էլ մնաց: Գերմաներեն սովորել եմ դեռ փոքր տարիքում, ուսի

Վիկ Բագրատունի.

«Ես միշտ կձգտեմ լինել իմ սեփական Հոլիվուդը»

բախտս քերեց՝ հաճախ առնելով այդ լեզվի դժվարությունը, իսկ անգլերեն սովորեցի ավագ դպրոցում: **Չիմա ավելի շատ սփյուռֆահայ ղերասաններ են վերադառնում Չայասահ՝ ֆիլմերում նկարահանվելու: Երբեք մասնակցե՞լ ես որեւէ հայկական նախագծի:** -Ոչ, առիթ չի եղել, թեւ վերջերս ինձ հետ կապվեց մի երիտասարդ հայ բեմադրիչ, որը ղեժիսուրայի մասնագիտացում է ստացել Բաբելյութեղի Կոնրադ Վոլֆի կինոակադեմիայում: Ո՞վ գիտի՝ ինչ արդյունք կունենա: **Միջնեկ որդիս երազում է դառնալ կինոդերասան, ավելի շուտ՝ կինոասոյ: Ի՞նչ խորհուրդ կսա նրան:** -Բարդ հարց է: Սխալ կլինի ասել, թե կինոասոյ դառնալը մեծ բարիք է, ոչ էլ վատ բան է դրան ակփորեն հետամուտ լինելը: Կախում ունի, թե ինչ է ուղում: Ամեն ինչ հնարավոր է, շատ ճանապարհ-

ներ սանում եւ դեռի հաջողություն, եւ յուրաքանչյուրի ճանապարհը տարբեր է: Մնայունը, այնուամենայնիվ, խորը արմատավորված կիրքն է, որը ղեժ է ունենալ, ինչը կենսական նշանակություն ունի երեսը ղինը դարձնելու համար, որ ղեժի կարողանալ առողջ կերով հաղթահարել մեժումները: Դրան կիցսեւեն գլանուրը, հարսությունը, ղորգերը, մրցանակները, նկարները, ասոյերը եւ այլն: Դա բավականին լուրջ կողմնակի «վճար» է: Դա գիլ է ու հաճելի: Բայց երաձ-չեղածն այդքանն է: Թող ձեր աշխատանքը խոսի: Ձայն ունեցե՞լ: Մի վախեցե՞լ կինոարդյունաբերությունից, որն անընդհատ կսորացնի ու կմեժի ձեզ՝ փորձելով ձեւափոխել ու մանիպուլացնել ձեզ իրենց իսկ առավելությունների համար եւ ջանալով մեկուսացնել ձեզ, որ ղեժի իրենց համար հեժո կլինի: Բայց դա ո՞՞նչ մասին է, ոչ թե նրանց: Գլան ունեցե՞լ. Դու՞ արժանի եմ դրան, իսկ

նրանք՝ ոչ: Սա՛ ես խորհուրդ կսա ֆո ուղում եւ բոլոր նրանց, ովքեր ցանկություն եւ համառություն ունեն փորձելու եւ հետեւելու իրենց երազանքներին: **Չո Ինսթագրամի անունը ղարոն Հոլիվուդ է: Այդուհանդերձ, վերջում ցանկանում եմ, որ դու լինես ղարոն Հոլիվուդ իրական կյանքում:** -Թեւ ես վաղուց անստեղծ եմ ինսթայի այդ ծիծաղելի անունը, ես շատ եմ ղնահասուն ու հարգում ֆո մաղթանքը: Դա մշակական սեղաշարում եւ փոփոխությունն է: Այն ժամանակ՝ մանկական ու երիտասարդ, այժմ՝ հասուն եւ կոշտաբան: Բայց հասկաղես համավարակն ամրելուց հետո մարդուն հիշեցրին, որ կան ավելի կարելու բաներ, ֆան սեփական կարիերան եւ բարեկեցությունը: Այսօր, ջնայած ցանկացել եմ, իրականում երբեք չեմ եղել ղարոն Հոլիվուդ, բայց եւ այնպես միոս կձգեմ լինել իմ սեփական Հոլիվուդը:

ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՂԱՐԲԻՆՅԱՆ

Իսրայելի եւ Ադրբեջանի հասուկ ծառայությունների համագործակցությունը

II մաս

Անվանագրության հարցերով փորձագետ

«Ազգ»-ի նախորդ համարում (42) որոշակի կարծիք հայտնեցի եւ վերլուծություն սվեցի «Բաբի անվանագրությունը մեզ համար նույնքան կարևոր է, որքան Թեյ Ավիվինը» վերնագրով հարցազրույցի վերաբերյալ: Շարունակելով մտքերս, կուզեի ընթերցողիս մի փոքր ավելի իրազեկ դարձնել վերոնշյալ թեմաների վերաբերյալ, որը տղազրվել է «Ջերուսալեմ փոսթի» 2021թ. նոյեմբերի 3-ի համարում:

Նախ, կարճ մի փոքր վիճակագրություն:

Ծանոթագրություն 1:

Ադրբեջանա-Իսրայելյան բիզնես համագործակցությունը սարեկան կազմում է 4,5 միլիարդ դոլար: Եթե որոշ ժամանակ առաջ հիմնական առեսուրը տեղի էր ունենում նավթագազի ոլորտում, առաջ հիմա ընդգրկված են գյուղատնտեսության, բարձր տեխնոլոգիաների, առողջապահության, ինչպես նաև ռազմարդյունաբերական եւ ռազմասեփնիկական ոլորտները:

Այսօր Ադրբեջանում աղյուս է 30 000 հրեական համայնք: Իլիամ Ալիեւի անձնական հովանավորության ներքո Ադրբեջանում կառուցվել են 2 խոշոր սինագոգներ եւ հրեական կրթական կենտրոն: Ադրբեջանում շուտով կբացվի առաջին հրեական թանգարանը, որը կլինի առաջինը Հարավային Կովկասում:

Ծանոթագրություն 2:

Այժմ մի քանի խոսք «The Jerusalem Post» օրաթերթի մասին: Հիմնադրված է 1932թ. դեկտեմբերի 1-ին: Թերթի սկզբնական անունը - «Palestine Post», որի հիմնադիրը եղել է լրագրող Գերոն Ագրոն Ագրոնսկին, հասարակական գործիչ 1949-1951թթ., որոշակի ժամանակ եղել է Երուսաղեմի ֆաղափառագետը:

1950թ-ից թերթը կրում է «The Jerusalem Post» անվանումը: Մինչեւ 1989թ. լրագիրը ուներ ուժեղ արտասահմանյան ձախակողմյան կողմնորոշում, այնուհետեւ փոխեց իր կողմնորոշումը դեմոկրատիկ ազակողմյան ուղղվածություն, որի հետեւանով կորցրեց իր «ընթերցարահի» մեծ մասը, ինչպես նաև իր լրագրողների մի մասը: 2004թ. թերթը նորից փոխեց իր կողմնորոշումը:

2004թ. նոյեմբերի 16-ին օրաթերթը դարձավ էլի Ազգուրի սեփականությունը: Վերջինս սնորհնում է սեփական մեծ լրագրային ցանց ռուսերեն եւ իվրիս լեզուներով: Գլխավոր խմբագիրը Սթիվ Լինդեն է: Խմբագրի տեղակալն է ԱՄՆ-ի ֆաղափառագետ, Մերձավոր Արեւելի գծով փորձագետ Քերոլայն Գլիկը:

«The Jerusalem Post»-ը տղազրվում է ու նաև ֆրանսերեն: Իսրայելում ամենամեծ տղափանակ ունեցող անգլերեն թերթն է: Տղազրվում է ամեն օր, բացի շաբաթ օրվանից: Միայն Իսրայելում թերթի ամենօրյա ընթերցարահը կազմում է 11 000 մարդ, ԱՄՆ-ում թերթը ընթերցում է 26 000 մարդ: Ֆրանսիայում թերթը կարդում են մոտ 3000 մարդ:

Ծանոթագրություն 3:

ԱՄՆ «ԿԳՎ» հետախույզներն իրենց հետախույզությունն անվանում են «Կոմ-դանի» (Company): Մեծ Բրիտանիայի հետախույզներն իրենց հետախույզությունը, «Mi-6» կամ SIS, անվանում են ֆիրմա (Firm), Իսրայելի «Մոսադ»-ի հետախույզներն իրենց հետախույզությունն անվանում են «ինսուսիուս»: Այդ կազմակերպության լրիվ անվանումն է «Հետախույզության եւ Հասուկ Ծառայության ինսուսիուս»: «Մոսադ»-ի հետախույզությունը բավականին հաջող զուգակցում է լեզու եւ ոչ լեզու (օրինական եւ ոչ օրինական) աշխատանքի մեթոդները: Բացի լեզու ռեզիդենտուրաներից, որոնք գործում են դեստանասների «ծածկի» ներքո,

կամ զանազան կազմակերպությունների «ծածկի» տակ, «Մոսադը» շատ ակտիվ օգտագործում է նաև ոչ լեզու հետախույզներին, որոնք գործողվում են սարբեր երկրներ (հիմնականում արաբական) եւ գործում են տեղի ֆաղափառագետների անձնագրերի «ծածկի» տակ: Իհարկե «Մոսադը» իր հիմնական օպերատիվ միջոցները կենտրոնացնում է Մերձավոր Արեւելում, եւ այդ սարածառջանին հարող մեծություններում, որովհետեւ Իսրայելի հիմնական «թիրախը» - դա արաբական երկրների ռազմա-ֆաղափառական ծրագրերն են, ինչպես նաև Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպությունը, «Հեզբոլլահը», «Համասը», Իրանը, Իրանի միջուկային ծրագիրը, «Իսլամական հեղափոխության ղախաղանների կորողուր» եւ այլն, եւ այլն: Բայց իհարկե, նշելով այս թիրախները, եւ բոլորովին նկատի չունենալ, որ Իսրայելի հասուկ ծառայությունները՝ «Մոսադը», «Շին Բեթը», «Ամանը» չեն աշխատում Հայաստանում, Ռուսաստանում կամ հենց նույն Թուրքիայում եւ Ադրբեջանում: Իրադարձությունները սարբեր ժամանակահատվածներում ցույց են տվել, որ Իսրայելյան հետախույզությունը չի խորտել նույնիսկ իր ամենամեծ ղազանակի «գրողները մտնել», եթե այդ «գրողները» կա թանկարժեք տեխնոլոգիական կամ ֆաղափառական տեղեկատվություն:

Ինչեւիցե, Իսրայելի հետախույզությունը «յուրաքանչյուր» սարբեր մեծությունների հասուկ ծառայությունների աշխատանքի մեթոդներն ու մոդելները: Ավելի կոնկրետ՝ «Մոսադը» աշխատում է բրիտանական, ամերիկյան, ֆրանսիական եւ սովետական հետախույզությունների տղախիցիաների (ավանդադատության) սինթեզի հիման վրա:

Իսրայելի հետախույզական ընկերակցության (разведсодбщество) հիմնադիրը եղել է Ռուվեն Շիլյոյը (Ռուվեն Չասլանսկին), որի համար լրեստ-հետախույզի աշխատանքը աշխարհում ամենառճանակալ գործն է համարվել:

Նրա մասին նոթերում գրված է, որ «սափսի» նստելիս Շիլյոյը տրեք հասցեն չէր ասում, իսկ երբ համբերությունը կորցրած վարորդը հարցնում էր կոնկրետ հասցեն, Շիլյոյը կասկածում էր նրան լրեստության մեջ:

Իսրայելի հասուկ ծառայությունների ղեկավարները, այդ թվում եւ «Մոսադի», ստանում են շատ բարձր աշխատավարձ (ըստ որոշ տղալուրի՝ 10 000 ԱՄՆ դոլարից ավել): Բարձր աշխատավարձ են ստանում նաև սնորհների տղալուրները, վարչության ղեկները, միջին օղակի աշխատակիցները: 45 սարեկան հասակում «Մոսադի» հետախույզը կարող է զնալ թոշակի: Նրանց աշխատած 1 սարին հաշվում են որդես 1,5: Թոշակները բավականին բարձր են:

Իսրայելի հասարակությունը հղարհանում է «Մոսադով», այդ կազմակերպության մասին առատալուրներ հյուսում, աշխատակիցները համարվում են բարձր կարգի արհեստավարժներ, որոնք տղախուս են ինֆուրացիոնաբերման հանում Մեծ Իսրայելի: Աշխատանքի ընդունվելիս տղախույզի է ունենալ մարտական փորձ եւ տղախույզի տղախույզները գոնե մեկ օտար լեզու: Աշխատանքի ընդունվելուց առաջ հետախույզի թեկնածուն ացնում է լրջագույն հոգեբանական եւ հոգեկան կայունության ստուգումներ:

Վերջացնելով «Մոսադի» նկարագիրը նշեմ, որ այդ հետախույզության շատ օղախույզներ, ինչպես նաև ձախողում-

ներ, ընդգրկված են համաշխարհային հետախույզության սարբերության մեջ:

Այժմ մի երկու խոսք այստեղ կոչված հարցազրույց սվողի մասին, չնայած նա ինքը հերքում է այդ տեղեկությունը:

Ծանոթագրություն 4:

Ուզի Արադը ծնվել է 1947թ. հոկտեմբերի 2-ին: 1971թ. ավարտել է Թեյ-Ավիվի համալսարանը, այնուհետեւ սովորել է Պրիստոնի համալսարանում (Նյու Ջերսի նահանգ, ԱՄՆ-ում), որտեղ ստացել է մագիստրոսի ասիճան (1973թ.), որոշակի ժամանակ աշխատել է Նյու Յորքում, հետո դասավանդել է Թեյ Ավիվի համալսարանում, տղախույզներ է դոկտորական միջազգային հարաբերությունների գծով:

1975թ. հավաքագրվել է «Մոսադի» կողմից որդես կարային սղա, որտեղ ծառայել է մինչեւ 1997թ. (22 տղա), ծառայության վերջում ստացել է բավականին բարձր կարգավիճակ: 1997-1999թթ. զբաղեցրել է վարչաղես Բինյամին Նեթանյահուի արտաին ֆաղափառականության գծով խորհրդականի ղեկսնը, 2003-2009թթ.՝ խորհրդական ղեկսնում (ազգային ժողով): 1999-2009թթ. Արադը հանդիսացել է Գերջին կենտրոնի ղեկավար: Այդ կենտրոնն ամենամյա միջազգային համաժողովների կազմակերպիչն է, որին մասնակցում են Իսրայելի եւ այլ մեծությունների անվանագրության հարցերով զբաղվող ֆաղափառական գործիչներ:

2009-2011թթ.՝ Իսրայելի անվանագրության խորհրդի ղեկավար: 2011թ.՝ մի կարճ ժամանակով գործողվել է Լոնդոն, որդես Իսրայելի դեստանի տղախույզական:

Իր ամբողջ մեծական ծառայության ընթացում (48 տղա) Ուզի Արադն առանցֆային դեր է ունեցել ամերիկա-իսրայելական հարաբերությունների ամրաղոնման գործում:

2013թ. Ֆրանսիայի կառավարությունը Արադին շնորհեց Պասվավոր Լեգեոնի սղայի կոչում:

Իր գործունեության մեջ Արադը ամենահուզիչ տղախույզ մեկը համարում է իր եւ նախագահ Ի. Ալիեւի հանդիղումը 2009թ. հոկտիսին (Բաբու էին այցելել Իսրայելի նախագահ Շիմոն Պերեքը, Ուզի Արադը եւ ենթակառուցվածների նախարար Ուզի Լանթաուն), որի ընթացում ինքը հրեական աղոթք է արտասանել:

«Օրհնյալ եւ Դու Տեր Ասված, մեր տղախույզի Թագավոր, որ տղախույզ շնորհած ես միսին եւ արյունին»: Բոլոր ներկաներն արտաբերել են «Ամեն»:

Ուզի Արադն իր առաջին այցը Բաբու կասարել է 1994թ., դրանից հետո 2009թ.տղախույզ սղել է Պերեսի այցը Ադրբեջան, իսկ 2017թ-ից սկսած հաճախ հանգստացել է Բաբուում (Իհարկե, դա «աշխատանքային հանգիստ» է եղել):

Եվ այստեղ «Մոսադը» աշխատել է եւ աշխատում է Ադրբեջանի անվանագրության համար նույն ջանքերով ու եռանդով, ինչպես եւ Իսրայելի համար:

Ադրբեջանի հետախույզության մեջ **Օրհան Սեդյար օղու Սուլթանովը**, ինչպես եւ Ադրբեջանի վերին ետելոնի ռազմա-ֆաղափառական ներկայացուցիչները, մեծերն գործնական հարաբերություններ ունեն Թուրքիայի հետախույզության (MIT) ղեկավար, խորհրդական **Հաֆան Ֆիղանի** հետ (ղեկավարում է Թուրքիայի հետախույզությունը 2010թ-ից): Նշեմ, որ Թուրքիայի հետախույզությունը կարող է գործել եւ տղախույզներ իր շախեղ ավելի ծավալում սղեկսրով, ֆան «Մոսադը»:

Մեծ Բրիտանիայի արտաին հետախույզության (MI-6) մեծի տղախույզ զբաղեցնում է **Ռիչարդ Սուրը**: Վերջինս 2014-2017թթ. եղել է Միացյալ թագավորության դեստանը Թուրքիայում, մեծերն հարաբերություններ է ունեցել ամձամբ Ռ. Երդողանի, նախկին վարչաղես Յըլդըրմի հետ, եւ, իհարկե՝ հետախույզության մեծ Հաֆան Ֆիղանի հետ: Նույն Ռիչարդ Սուրը կայուն հարաբերություններ ունի նաև Լոնդոնում Ադրբեջանի դեստանասանը երկար տղախույզ աշխատած, այժմ ադրբեջանական հետախույզության մեծի տղախույզ զբաղեցնող Օրհան Սուլթանովի հետ:

Ուրվագծելց Ռիչարդ Սուր - Հաֆան Ֆիղան - Օրհան Սուլթանով եռանկյունին: Նշեմ նաև՝ որտեղ բրիտանական հետախույզությունն է, այնտեղ է նաև ԱՄՆ ԿԳՎ:

Եթե լավ մտածենք, այս կոալիցիային կարելի է ավելացնել նաև Պակիստանի հետախույզությունը, եւ առայժմ կանգ առնենք:

Ինչ հզորություն է մեծ Հայաստանի հասուկ ծառայությանը, ինչ գործընկերներ եւ դաշնակիցներ են մեծ մեզ վերը նշված կոալիցիային դիմակայելու համար: Հետեւությունները թողնում են նրանց, ովքեր կոչված են այս ամենի մասին մտածելու:

Այսօր մենք ռազմավարական դաշնակից չունենք, դա փաստ է, Ադրբեջանը եւ Թուրքիան ցուցաղաբար ոտնահարում են Ռուսաստանի արտաին ֆաղափառական համբավն ու վարկը, ավելի ճիշտ՝ դրանց մնացողները: Պեճ է ամենավերջին հիմարը լինել դա չնկատելու համար:

Բացի այն, որ մենք չունենք ռազմավարական դաշնակից, մենք չունենք նաև հստակ ռազմավարություն. այսօր մենք չենք տղախույզացնում նաև մեր աղազան, մեր վաղվա օրը:

Եվ, այնուամենայնիվ, այդ դաշնակիցները կան եւ տղախույզ են համագործակցության...
Վերջ

Հանրայնացրո՛ւ փաստաթուղթը, Փաշինյա՛ն

Նիկոլ Փաշինյանը մեկ անգամ չէ, որ հայտարարել էր դաժանություններ և ստորագրել էր հայաստանի և Ադրբեջանի միջև սահմանազանում ու սահմանագծում փաստաթուղթը:

Այն, որ Հայաստանի բնակչությունը վաղուց դադարել է ընդվզման, ինքնապաշտպանական առողջ բնագոյնը դրսևորել, արդեն զարմանալի չէ: Հայ ժողովուրդը վերածվել է ուղղակի Հայաստանի սարածում ամրող բնակիչների. ոչ մի հավաքական միջոց, հայրենիքի, դատարանի դատապարտությանը, սեփական անվտանգությանն ուղղված ոչ մի գործողություն:

Ժողովրդին ոսփի հանելու, ինքնապաշտպանական բնագոյնը արթնացնելու և համահավաք ընդվզման մղելու նպատակով 5165 բարձունը նախաձեռնել է բողոքի ելույթներ ու ցույցեր՝ Նիկոլ Փաշինյանից դաժանաբանությամբ հրադարձել այն փաստաթուղթը, որը նա դաժանաբանությամբ և ստորագրել է:

5165 բարձունը նախաձեռնելու և նրան հայտարարությանը. «Փաստաթղթի վերաբերյալ կան հիմնավոր կասկածներ, որ Հայաստանի Հանրապետությունից թեմանում զիջվելու են կենսական նշանակության սարածքներ, ռազմաարևադարձային կառույցներ ու բարձունքներ, իսկ Արցախը ձանձվելու է Ադրբեջանի մաս:

Մեր մտահոգություններն ավելանում են, երբ հանրապետության փաստաթղթի բովանդակության բացահայտմանն ուղղված խորհրդարանական ու արտախորհրդարանական նախաձեռնությունները արդարև չեն:

Համաձայն ՀՀ Սահմանադրության՝ ՀՀ սարածքի փոփոխությանը վերաբերող հարցերը լուծվում են բացառապես համարվելի միջոցով:

Այդ հայտարարությունը հիմն համարելով՝ 5165 բարձունը փորձում է զիջակից, արագավ, ազգային ու սեփական անձի ինֆորմացիան նկատմամբ ոչ անհարբեք մարդկանց ոսփի հանել, համախմբել:

Բողոքի ակցիաներին միացել է «Զարթոնք» կուսակցությունը, ինչպես նաև քաղաքական վերլուծաբաններ, փորձագետներ ու ոչ մեծ թվով քաղաքացիներ: Նրանք նաև իրազեկման ակցիաներ են իրականացնում փողոցներում, բուհերի քոջակայքում՝ անցողիներին, ուսանողներին, դասախոսներին բացատրելով, թե ինչ վտանգներ ու սպառնալիքներ են ստանալու մեզ, եթե չհամախմբվենք ու չդաժանաբանենք Հայաստանը կործանելու իշխանական ծրագրի դեմ:

«Զարթոնք» կուսակցության ներկայացուցիչ, փաստաբան Արա Զոհրաբյանը, դիմելով քաղաքական ընդդիմադիր ուժերին, նշում է. «Մենք ձեռք մրցակից չենք, խնդրում ենք, խանդի և այլ գործընթացների մեջ չներգրավվել: Ինչպես ասվել է՝ սայլադրան կառավարիչի վնաս չէ»:

Բարձուն մասնակիցներն իշխանություններից դաժանաբան են զինել առաջնագիծը:

Կարին Տոնոյանը դիմում է զինծառայողների մայրերին՝ նրանց հորհրդելով ոսփի կանգնել և դաժանաբան իշխանություններից զինել իրենց որդիներին:

«Մեր զինվորն արբեջանցու գլխարկ է դրել ու գնացել նրանց խրամափոս փամփուռներ բերել, սա ի՞նչ է նշանակում: Մեզ մեղադրում են, թե խուճապ ենք սարածում: Գնացե՛ք Սյունիք, Գորիս-Վարդան ձանաղախով ոչ մի հայ չի անցնում, գնացե՛ք ու անցե՛ք այդ ձանաղախով, սեսե՛ք անվտանգ է: Ի՞նչ միջանցիկ մասին է խոսքը, եթե մենք դեռ գերիներ ունենք թեմանու մոտ:

Սա վերկուսակցական բարձուն է, մենք վայր ենք դրել մեր կուսակցական դրոշմներն ու կանգնել ՀՀ եռագույնի սակ: Սա ազատագրական բարձուն է: Կոչ ենք անում բոլորիդ՝ վարող, ուսուցիչ, ուսանող, դասախոս, միանալ մեզ, որդեսգի միասին փրկենք խորհրդակալը մավր», - հայտարարում են Ազատագրական բարձուն մասնակիցները:

Կարին Տոնոյանն ու Արա Զոհրաբյանը շեշտում են, որ ոչ թե դաժանաբան են Նիկոլ Փաշինյանի հրաժարականը, այլ դաժանաբան են հանրայնացնել այն փաստաթուղթը, որը Փաշինյանը ստորագրելու է, որը որոշելու է հայի ու Հայաստանի ճակատագիրը: Նրանց խոսքով՝ յուրաքանչյուր հայ իրավունք ունի իմանալու, թե ինչ է գրված փաստաթղթում, ինչ բովանդակություն ունի այն:

«Մենք դաժանաբան ենք հրադարձել փաստաթուղթը, դա դեմ է ամբողջ ժողովուրդը թեման: Այս դաժան մենք վայր ենք դրել մեր կուսակցական դրոշմները: Եթե մենք Փաշինյանին դաժանաբանության ենթարկենք, նա այլևս ոչինչ չի կարող անել: Թող փաստաթուղթը ցույց տա, հետ մենք կորոշենք՝ թույլ տալիս ենք, որ ստորագրի, թե ոչ», - հայտարարել է Կարին Տոնոյանը:

ՆԱԻԲ ՅԱՆ

Մենք դեմք է ԱԹՄ-երի սարածման դեմն առնենք

Ստրել թարգմանաբար ներկայացվող հոդվածի հեղինակ Մայլ Ռուբինը «Washington Examiner» դարբերականի «Beltway Confidential» բաժնի աշխատակիցներից է: Նա նաև American Enterprise Institute-ի ավագ գիտախոսն է:

Անսվա սկզբներին Մոզադիոյի միջազգային օդանավակայանի իշխանությունները առգրավեցին վեց ադանոնսածված դրոններ (ԱԹՄ-եր): Թուրքական կողմի ճնշումները սփռեցին Սոմալիի իշխանություններին, որ բաց թողնեն թուրք ինժեներներին, որոնք ուղեկցում էին դրանց: Ինժեներներն ասացին, որ դրոնները նախատեսված էին գյուղատնտեսական նպատակների համար:

Սա անհավանական է: Նախ այն դաժանաբան, որ դրանք 780 հազար դոլար արժեն, ինչը Սոմալիի գյուղացիների հնարավորություններից բաց բարձր է, և երկրորդ, թուրքական արտահանման արտոնագրի սկսվելուց այդ դրոնները թռիչքային և բեռնավորվածության ընդամենը 3-4 ժամյա ժամկետով ունեն, ինչը խոսում է այն մասին, որ դրանք նախատեսված են ոչ թե գյուղատնտեսության, այլ ռազմական նպատակների համար:

Ավելին, բոլորովին դաժանաբան չէ, որ Թուրքիան օգնել է կառուցել սողացող դրոնների հենակետ, որտեղ աշխատում են ԵՄ Թուրքիայի, ԵՄ Սոմալիի հեսախուզական գործակալները, որոնք կառուցում են Սոմալիի ազգային հեսախուզական և անվտանգության վարչության հես:

Վերջինս դաժանաբանում է, և ոչ թե խոչընդոտում, Սոմալիի ամենաարժանազատ և ահաբեկչական խմբերին: Մինչ Թուրքիայի աջակցությունը ավելանում է ոչ միայն Սոմալիի ահաբեկչական խմբավորումներին, այլև Եթովպիայի ցեղատարբար վարչակազմին և Սուդանի իսլամիստներին, թուրքական ԱԹՄ-երի հենակետը Մոզադիոյում իրական մարտահրավեր է սարածաբանի ինչպես կայունության, այնպես էլ անվտանգության համար:

Սոմալիում, Եթովպիայում և Սուդանում ժողովրդավարության և առավել չափավոր ու հանդուրժողական ադաբայի համար դաժանաբանները իրենց անգոր են գնում թեմանու առաջ և լված՝ Արևմուտքի կողմից:

Սոմալիի ԱԹՄ-երի հենակետը միակը չէ: Այս սարվա սկզբներին Թուրքիայի նախագահ **Էրդողանը** հայտարարեց, որ Թուրքիան նմանա-

սիղ հենակետ կառուցել է նաև Կիոդոսից 1974-ին գրաված իր սարածում: «Թուրքիան մեզ համար միայն 780 հազար ֆառ. կմ. չէ: Մեզ համար Թուրքիան ամենուրեք է», - ասաց նա այդ ժամանակ: Լեֆկոնիկո օդանավակայանի, կամ Էրդողանի նոր սահմանումով՝ Գեչիթկալեյի օդային հենակետը մեծացնում է Թուրքիայի ԱԹՄ-երի շարժակազմի գործողության սահմանները, սղառնալով Իսրայելին, Եգիպտոսին, Սուեզի ջրանցիկը և ընդհանրապես նավագնացությանը արեւելյան Միջերկրականում:

Բայց անհրաժեշտ է նեղել, որ միայն Թուրքիայով չի սահմանափակվում խնդիրը: Իրանն օգտագործել է իր դրոնները խփելու համար Սաուդյան Արաբիային ու միաժամանակ Հաբոսիին, Ասայիբ Ալիլի Հակիմ և Հուսեյնիին է փոխանցել դրանց արտադրության գաղտնիքները: Այդ խմբավորումները Լիբանանում, Իրանում և Եմենում իրականացնում են ԱԹՄ-երը հենակետներ են ստեղծել: Այժմ դաժանաբանյան ԱԹՄ-երն սղառնում Հնդկաստանին:

Սղիսակ տունը չդեմք է անցեսի այնպիսի հարձակումները, որոնք չեն սղանում ամերիկացիներին: Այդ ԱԹՄ-երը կասարելագործվելու են ժամանակի ընթացքում և դառնալու են ավելի դիմում: Մ. Նահանգները դաժանաբան կողմանի մարտավարություն մշակել դրանց հակազդելու համար: Կոնգրեսը դեմք է երաժխավորի, որ Թուրքիայի, Իրանի կամ Պակիստանի ԱԹՄ-երի կողմից սղառնալիքների ենթարկված Ամերիկայի դաժանակիցները նույնպես ունենան դրոններ և դրանցից դաժանաբանվելու բոլոր միջոցները: Եթե Թուրքիան ԱԹՄ-երի հենակետ է կառուցում Կիոդոսի գրավյալ հյուսիսային հասվածում, աղա Պենտագոնը Կիոդոսին կամ Հունաստանին

դեմք է սղանալի ԱԹՄ-եր, որոնք կհարվածեն Թուրքիան խոբաղես: Եթե Թուրքիայի ռազմական ուժերը ԱԹՄ-եր է սղանալում Սոմալիի անկայուն կառավարությանը, աղա ժամանակն է ԱԹՄ-եր սղանալու Զեմիային և Սոմալիլենդին, որդեսգի հակադարձեն սղառնալիքները, նույնիսկ եթե վերջինիս դաժանաբանյան հարկ լինի ամերիկացի մասնագետների օժանդակությունը: Եթե Թուրքիան և Իրանը Եթովպիային են զինում ԱԹՄ-երով, որդեսգի դրանք օգտագործվեն այդ երկրի ժողովրդի դեմ, աղա Մ. Նահանգները դեմք է առնվազն Տիգրայաններին հնարավորություն ընձեռի որսալու և վայր զցելու այդ ԱԹՄ-երը: Պաժանության նման կարիքներ ունեն նաև հայերը, Եմիոթյունների և Սաուդյան Արաբիայի բնակիչները: Հնդկաստանը ևս Պակիստանի նման իրավունք ունի որակավոր ռազմական սեխնիկա ձեռք բերելու: Գուցե Թուրքիան ԱԹՄ-եր է փոխադրում Զաժիրի ահաբեկիչներին:

Իսրայելի խնդիրը ավելի բարդ է: Այն ոչ միայն հնարավոր զոհ է, այլև դրոնների սղառնման երկիրը: Բայդեմի վարչակազմը դեմք է դիվանագիտական և ֆինանսական ճնշում գործադրի, որդեսգի վերջ դրվի Եթովպիային և Ադրբեջանին իսրայելական դրոնների վաժառիքին:

Այս ահազանացող սղառնալիքի դաժանաբանյան նշանակում է հրաժարվել դաժանաբանությանից և առաջնորդությունից: Ամերիկայի դաժանակիցը դառնալը դեմք է անվտանգության աղառնվման հարթակ լինի որեւէ երկրի համար, և ոչ թե խանգարիչ հանգամանք:

Անվ. թարգմանեց՝ ՆԱԻԲ ՅԱՆՆԻՍԻ (Washington Examiner, նոյ.19)

Բեյրութի Լիբանանյան համալսարանում

Մեծարգո խմբագիր, Օրես գնահատելի լուր ունեցանք. Լիբանանի դեմազան Համալսարանի հանգսի կոչված դասախոսների լիզան գումարեց ընդհանուր ժողով և ընտրեց նոր կազմ: Ժողովի նախագահ՝ դոկտոր **Գրիգոր Գրիգորյանը** իր ելույթում շնորհակալություն հայտնեց նախկին վարչությանը ծավալված գործունեության համար:

Նա ընդգծեց, որ Լիբանանյան համալսարանի հանգսյան կոչված դասախոսների լիզան հետեղականորեն աշխատանք է սանում նրանց բժշկական խնամի և այլ հարցերում իրավունքների դաժանաբանության գործում: Աշխատանքները հնարավոր է իրականացնել կրթական մարզի և այլ սինդիկատների հես միասնաբար գործելու արդյունքում:

Աղա ընտրվեց վարչության նոր կազմ: Նորընտիր վարչության նախագահն է՝ դոկտ. **Շիղի Տիաղը**, դոկտ. **Անթուան Սայեիը** (փոխնախագահ), դոկտ. **Թադրիս Պալսուն**, դոկտ. **ժաաֆար Աղսել հալեիը**, ինչպես նաև լիզայի 8 անդամներ, որոնց շարժում է դոկտ. Գրիգոր Գրիգորյանը:

Զանի որ երկար սարիներ սղերիս հեղինակը բարեկամական կաղերի մեջ է եղել Լիբանանի դեմազան համալսարանի հես, իր սեղուհ դաժանաբան է համարում շնորհավորել նորընտիր լիզայի բոլոր անդամներին: Հավելելով, որ Տիաղ ընտանիքը սարիներ շարունակ սասարել է Լիբանանի հայ համայնքին և միժես եղել է Հայաստանի Հանրապետության կողմին:

ՈՍՄԵՆ ԿՈՉՄՈՅԱՆ

ՀԱՍՈ ՄՈՍԿՈՑԵԱՆ

Չախո - Իրաքի Բիրսիսան

2013 թուականին էր, Իրաքի Բիրսիսան առաջին այցելության ընթացքին, Տոնի Հայ Առաքելական եկեղեցու Սուրբ Ներսէս Շնորհալի կից Առաջնորդարանի հիւրասենեակին մէջ առաջին անգամ լսեցի փրօս մեծ հայասեր ու մարդասեր **Մուհամմաս Շամշին Աղայի** եւ **Հազեմ Պէկ Շամշին Աղայի** մասին: Տոնի համալսարանի ֆրեթերն լեզուի դասախօս, Իրաքի Բիրսիսանի Հայոց դասնութեան գիտակ Վարդաթե Սարգիսեան դասնէց, թէ ինչպէս 1915 թուին Հայոց եւ Թուրքիոյ ֆրիսոնեայ ժողովուրդներու ցեղասպանութեան դժնդակ օրերուն, Մուհամմաս Շամշին Աղա՝ այդ ժամանակուան Չախոյի կառավարիչը, մերժած է հոթիհասական բորենիներուն դաշտանը՝ կոտորել իրեն յանձնուած հայ թէ այլազգի ֆրիսոնեայ հազարաւոր սեղահանուածներ: Աւելին՝ անոնց դաստարել է եւ դաշտանել է տֆ, 1924 թուին օդանաւի ահաւոր արկածով մահաւանդուած Մուհամմաս Շամշին Աղային արժանի ժառանգը՝ Հազեմ Շամշին Պէկ, Չախոյի հայերուն կը նուիրէ տարած՝ ուր 1924 թուին կը կառուցուի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, որ այսօր անբողջադէս կը վերակառուցուի Հունգարական կառավարութեան ու Եւրոմիութեան օժանդակութեամբ: Այս փրօս ազգային ու ֆաղափական մեծ դէմքերը, որոնք Իրաքի Սահմանադրութեան ու Պետութեան հիմնադրութեան մէջ կարեւոր դեր ունեցած են, Չախոյի, Հարեզգի, Ազրուկի, Իսթեմետի մէջ կը հիմնադրեն հայկական գիւղեր, իրենց իսկ հողային կալուածները նուիրելով անոնց:

الزعيم محمد شمدین آغا السليمانی 1874-1924

2021 թուին, Հոկտեմբերեան դարձած օր մը, Հարեզգի գիւղադէս, հերոս Մուրաս Վարդանեանի հետ կ'ուղղուիմ սահմանային Չախո ֆաղափը, ուր մեզի իր աղարամի մուսիմ ջերմօրէն կ'ընդունի Մուհամմաս Շամշին Աղան: Գեղեցկադէմ, հեզահամբոյր երիտասարդ մը, իր տան դռնը լայնօրէն կը բանայ եւ կը հիւրընկալուիմ այն հայասեր ու մարդասեր օճախին մէջ, որուն սեփականաւորը հազարաւոր հայեր ու ֆրիսոնեաներ փրկած էր հոթիհասական բորենիներու ճիրաններէն՝ ցեղասպանութեան օրերուն: Հիւրասենեակի ճակատին, իր անբողջ վեհութեամբ, հայեացքը ուղղած է Մեծն Շամշին Աղային մեծադիր լուսանկարը: Այստեղ է որ գրեթէ ամէն օր, աշխարհի բոլոր ծագերէն վերադարձուողներու սերունդներու ներկայացուցիչները, ֆրիսոնեայ

Մեզի կը փոխանցուի այդ երախտաւաս գերդասանին մեծանուն դէմքերուն մասին արխիւային նիւթերու դասնէներ, նաեւ դասնական փաստեր, երբ եւ ինչպէս մագաղոսը հայոյ բեկորներ, իբրեւ երախտագիտական ժես կը ներկայանան Մուհամմաս Շամշին Աղային կրօնափոխ ըլլալ ու իրենց դաստարակամութիւնը կը յայտնեն: Ան կը զայրանայ եւ կը յայտնէ, թէ դէտ է անոր մնալ իրենց այն հաւատին վրայ, որուն համար հալածուեցան եւ կոտորուեցան: Աղա, Հոնի Պաղ Պիոս ԺԱ.Ի կոնդակը, Աստիաներու շահանքով, դասնութեան

թէ մահմետական համայնքներու կրօնական առաջնորդները, հազարամէկ դահաջներով այցելուները գրկաբաց կ'ընդունուին, կը հիւրասիրուին, եւ բաւարարուած հրաժեօտ կու տան Սաս Շամշին Աղային:

մէջ առաջին անգամ փրօս դեկավարի մը դասնելու անմախքնութեամբ երեւոյթը կը խոստանանք ոչ թէ միայն յօղուածներով՝ այլեւ յատուկ գիրով մը անմահացնել հայ ժողովուրդի փրկիչներէն՝ Շամշին Աղաներու յիշատակը, մանաւանդ որ Իրաքի Հայոց Առաջնորդութիւնը, մախաձեռնութեամբ Աւագ Աստուրեան Սրբազանին, 31 Օգոստոս 2021-ին, դասնական նամակով շնորհակալութիւն կը յայտնէ Սաս Շամշին Աղային եւ Սուլէյմանի ցեղախումբի անդամներուն, յանձնիմ Մուհամմաս Շամշին Ա-

ղային եւ Հալիմ Պէկ Շամշինին, ոչ միայն հայերու կեանքը փրկելու համար Մեծ եղեռնի օրերուն, այլեւ հողամաս տրամադրելու Չախոյի մէջ Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին կառուցելու 1923 թուին: Դարձեալ հանդիմելու խոստումով, վայելելով անմախքնութեամբ հիւրասիրութիւն ու հիւրընկալութիւնը այս եզակի գերդասանի արժանի շնորհակալին, հրաժեօտ կու տամք Չախոյին, վերադառնալով Տոն:

Լոյս է տեսել ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, սնտեսագիտութեան դոկտոր, դոկտոր **Վլադիմիր Հարությունյանի** «Տնտեսական հրաժեօտները» եւ «Տնտեսական նորոգութիւնները» աշխարհում. գործարկման ուղիները Հայաստանում» գիրքը, 194 էջ ծավալով: Գրքի վերնագիրը դաստիարակական չի ընտրուած: Այն հեղինակի երկարամյա գիտական մտորումներն ու կատարած վերլուծութիւններն արգասիքն է: Գիրքն աչքի է ընկնում հետեւյալ առանձնահատկութիւններով. 1. Ունի բացառիկ կիրառական եւ արդիական առաջարկութիւններ միջակածութիւն, 2. Հնարավորութիւն է ստեղծում համակարգային լուծում տալու Հայաստանի տնտեսութեան մեջ առկա հիմնախնդիրներին,

Վաստակաշատ գիտնականն ու մտավորականը

3. Գիտական ուղեցույց է իջնանության օրենսդիր եւ գործադիր մարմինների տարբեր կառուցվածքային ստորաբաժանումների, գիտութեամբ զբաղվելու ցանկություն ունեցողների, ինչպէս նաեւ բուհերի դասախոսական անձնակազմի համար:

Վ.Հարությունյանի 60-ամյա աշխատանքային գործունեության մեծ մասը զուգահեռ է շուկայական տնտեսության սկզբնավորման, փոփոխությունների ու զարգացման տարիների հետ: Հեղինակը դեկավարելով տարբեր ոլորտային կազմակերպություններ՝ հանդիսացել է այդ փոփոխությունների ակտիվ մասնակիցը «Հայաստանի տնտեսության նորոգության ուղիներում»:

Գիրքը ներառում է չորս տասնյակ դասարանների վերջին տարիներին իրականացրած տնտեսական կյանքի վրա էական ազդեցություն թողած արմատական բարեփոխումների դասնաւորներ, ընթացքի ու արդյունքների տնտեսական առաջավոր փորձը: Այն ընթերցողներին հնարավորութիւն կտա առանց տարբեր աղբյուրների (էլեկտրոնային կամ տպագիր) դիմելու տեղեկություններ ստանալ վերջին 70 տարիներին տարբեր երկրներում իրականացված, տնտեսական կյանքի վրա էական ազդեցություն թողած, արմատական բարեփոխումների դասնաւորներ ընթացքի ու արդյունքների մասին: Դրանցում կիրառված հիմնադրույթներն ու գործիքակազմերը, ինչպէս նաեւ կիրառական առաջարկություններն ու գիտական նորութիւնները օգտակար եւ ուսանելի կարող են լինել

Հայաստանի գործադիր եւ օրենսդիր իշխանությունների համար՝ իրենց ծանր, ստեղծագործ, հեղափոխական փոփոխություններին միջկած գործունեության մեջ: Գիրքը օգտակար եւ ուսանելի կարող է լինել նաեւ բուհերի դասախոսների, ուսանողների եւ ընթերցող լայն շրջանակների համար:

Յուրաքանչյուր երկիր ունի իր առանձնահատկությունները: Որեւէ երկրում այն ճգնաժամ կրկնելը գործնականում հնարավոր չէ եւ արդյունավետ լինել չի կարող: Սակայն արտերկրյա առաջավոր փորձի օգտագործումը, անկասկած, տնտեսության մեջ դրական տեղափոխութեամբ արձանագրելու համար շատ արդյունավետ կարող է լինել: Ուսի մեծ է հավանականութիւնը, որ նվաճած առաջարկություններ իրականացուցնելու համար տեղափոխութեամբ կառաջացնի Հայաստանի տնտեսության մեջ: Մեզ դէտ է դառնալ ոչ միայն Սիւնգաղուր, ոչ միայն Ճապոնիա, ոչ միայն Իսրայել: Մեզ անհրաժեօտ է ստեղծել Սոր Հայաստան՝ ուժեղ, հզոր եւ անդաւրեղի:

Սովորաբար խելոքները սովորում են ուրիշների սխալների վրա, անգիտելով՝ սեփական: Վստիկալով է, երբ չի արվում ոչ մեկը եւ ոչ էլ մյուսը: Հարկ է նշել, որ գրքի հեղինակը զբաղեցրել է դասախոսական տարբեր դասններ ֆինանսական, հարկային, բանկային, արտադրական ու գիտական ոլորտներում: Նա հեղինակ է 140-ից ավելի գիտական հոդվածների եւ 27 գրքերի: ՀՀ կառավարություն է ներկայացրել 15 կիրառական առաջարկություններ: Գիտական

ՎԱԿԻՄԻՐ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

«ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՐԱՇԵՐՆԵՐԸ» ԵՎ «ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐՈԳՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ» ԱՇԽԱՐՀՈՍ. ԳՈՐԾԱՐԿՍԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՍ

երկարամյա գործունեության համար դարձեալստեղծ է «Սովսեսու խորհրդակցի» մեղաւոր: Նրա դեկավարութեամբ ավելի քան 50 աստիճան եւ հայցորդ դաստարակներ են թեկնածուական աստեղախոսություններ: Վ.Հարությունյանի անմիջական ջանքերով եւ նախաձեռնութեամբ հրատարակվել են գիտական հոդվածների 21 ժողովածուներ, դասախոսել է ԵՊՀ-ում եւ ՀՊՏՀ-ում: Ներկայումս մեծ եռանդով եւ դասախոսականութեամբ շարունակում է աշխատել գիտական նոր արդյունքներ ստեղծելու ուղղությամբ: ՄՏԲՄՆ ԳՐԱԿՐԱՅԻՆ ՈՒՍՏԱՍՏԱՆԻ քննադատական ակադեմիայի յոյճախոր, ժողովախոսների միջազգային ֆելոքսոցիայի անդամ

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

դպր. տրոֆեառ

Երկար ժամանակ մեզանում սարածված էր այն թյուր տեսակետը, թե իբր 1920-21 թվականներին Հայաստանի անկախ ժողովրդավարությունը ոչնչացվեց, իսկ հայկական սարածներն էլ կիսվեցին, որովհետև Զեմալը խաբեց Լենինին: Այսինքն՝ «Աթաթուրքը խոստացավ Լենինին, որ իր մոտ էլ խորհրդային կարգեր կհաստատվեն, բայց խաբեց, չհաստատեց»: Սակայն այդ նույն ժամանակ Ադրբեջանը եւս խորհրդայնացվեց եւ դրանից անմիջապես հետո ու ԽՍՀՄ-ի գոյության ամբողջ ընթացքում Կրեմլը կամոնացվոր կերպով խորհրդային Հայաստանից սարածներ էր նվիրում Ադրբեջանին: Իսկ բոցառույն լենինյան, Բաֆվի կոմունայի արդարադատության նախարար Արսաբեյ Կարինյանը 1926թ. գրում էր. «Պետք է վերջ տալ հայության Հայաստանում հավաքման գաղափարին, մի գաղափարի, որ մինչև այժմ էլ ամրում է ժողովրդական զանգվածների գիտակցության մեջ: Հողային ֆոնդի բացակայությունն էր մասնաճանձ, որ զարգանա ազգայնական ռոմանտիկան եւ հայությունը ձգտի սիրանալու իր «դառնական հողերին», ինչպես նաեւ վառ ու կենդանի դասին «միացյալ ու անկախ Հայաստանի գաղափարը»: Եվ առաջարկում էր նախ՝ ա) վերջ դնել Հայաստանի մեջ հայության հավաքման գաղափարին եւ ապա՝ բ) երկրում եղած 300.000 գաղթականներին ցրել լայնածավալ Ռուսաստանում: Ասել է թե՛ արեւմտահայության նկատմամբ իրականացնել եւս մեկ հայրենագրվում՝ գրկելով նրան նաեւ խորհրդային Հայաստանում ադրբեջանցի հնարավորությունից:

Մեր օրերում կրկին սարածվում է այն ակնհայտ սուտը, թե իբր այս անգամ էլ խորամանկ թուրք Երդողանը խաբեց միամիտ ռուս ցար Պոլսին: Այսինքն, ինչ կարող ենք անել, որ հայերի դաստիարակումն ու բարեկամը նորից խաբվեց հայերի թունամու կողմից եւ այլ բան չի մնում անելու, քան սուսուպուս ստորագրել ինչ առաջարկներ, թե չէ ավելի վատ կլինի... Բայց դարձեց էլ դարձ է, որ ստորագրելու դատարարում զանազան վատ կլինի եւ Հայաստանը կվճարի մարդկային ու սարածֆային նոր կորուստներով: Իրականում դաստիարակման նույնիսկ հողանցիկ ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ ռուսն ու թուրքն իրար դեմ դաստիարակել են (միայն XIX դարում չորս անգամ, երկու համաշխարհայիններում), բայց միմյանց երբեք չեն խաբել եւ չեն խաբում եւ որ միտ խաբված կողմը եղել ու մնում են Հայաստանն ու հայությունը: Մենք էլ մոռանալով, որ նրանցից յուրաքանչյուրն առաջնորդվում է իր ազգային-դասակարգային շահերով, եզր համառությանը դասեր չենք տալով դաստիարակման սեփական սխալներից, ամեն անգամ մեր օրերի մեջն էլ ենք որոնում, չենք գտնում, խեղճանում ենք եւ հլու հնազանդ դառնում:

Երբ կարող ենք վերջերս սարածված այն գաղափարը, թե աղջիկները դորոցից միտ սովորեն մեքենա վարել, որ սարհանման ժամանակ տղամարդիկ դրանով չզբաղվեն, թե ողջ մնալը իբր արվեստ է, ուզում են հարցնել՝ հնարավոր չի՞ ուժեղ լինելն ու գեղեցիկ, աղափարված ու բարձրագույն ադրբեջանցի լինելն: Ի՞նչ ողջ մնալու արվեստ, ինչո՞ւ չի ասվում կռվելու, դաստիարակելու, վրեժ լուծելու արվեստ, հնարավոր չի՞ սարհանման գաղափարով մեքենա վարելն, էս ինչ հայաթափման, խեղճացման մոտեցումներ են, ինչ կնաբար մտածողություն է, ինչ փոփոգի գաղափարներ են...: Ասված իմ, իսկապես, էս ինչ խեղճացման մոտեցումներ են մեզ ներարկվում: Ակամա մտածում են, որ եթե գիտես, թե տեղի է ունենալու հերթական խայտառակ խաղաղություն-ֆարսը ու չես բարձրաձայնում, ապա ինձի այդտեսակ փաստաթղթեր ստորագրողներից լավը չես:

Ցավով միտի արձանագրեմ, որ մեր հա-

Քաղաքացիության դասասխանասվությունն է դասասում

մար կարծես անկախությունը անուղծված դաստիարակում է եւ սարածֆային կորուստներ: XX դարի սկզբին շատ էին ձգտում անկախանալ եւ ինչ սացվեց. ցեղասպանվեցին, Արեւմտյան Հայաստանը կորցրեցին, վերջում էլ՝ անկախությունը: Իսկ աշխարհի հզորները, հասկալիս Ամերիկան ու մնացյալը, 100 տարի էր դաստիարակում ու մնում են ցեղասպան Թուրքիայի հետ եւ խիստ կարեւոր հարցերում սաստում նրան: Սովետից հետո էլ անկախացում ու 30 տարի էր դաստիարակում մեզ ենք, արյան գնով հետքերն Արցախը կրկին կորցրեցին, աղաքան էլ խիստ անորոշ է: Այս սխալ իրողության մեջ սփոփիչն այն է, որ Սովետից հետո անկախացած բոլոր երկրները եւս թանկ վճարեցին՝ Վրաստանը ձեռք օրհնակ: Հիմա էլ որոշ «ազգային» ուժեր ու ՀՀ-ի գլխին ֆարգելու դաստիարակման իմաստասիրներ դաստիարակում են, թե եկե՛ք Ռուսաստանին փոխենք Ամերիկայով: Չարմանում են, դեռ Ռուսաստանի բարեկամությունն ու եվրո-թավիճը չմարսած, ինչպես են մտածում, որ այդպիսի փոփոխությունից են ձամարակում: Զգի՛՛հե՛՛ք, կարո՞ղ է հիմա էլ Չինացիներն է ծանր բեռ է դարձել, որ օր առաջ ուզում են ազատվել նրանից: Իսկ զարմանալիս ու ամենացավալին այն է, որ այդ սափալուսներից շատերի ընտանիքի անդամները վաղուց նույնիսկ Հայաստանում չեն բնակվում: Նրանք կարծես խոսքերը մեկ արած մոռանում են, որ մարտավարական, ռազմավարական, դժվար շեղվող այդ սխալների հետեւումն ենք արդեն առկա են բոլոր դրոշմներն՝ սնեստական, սոցիալական, մշակութային, բարոյական, ֆաղափական եւ այլն:

Ինձ երբեմն թվում է, թե մեր հասարակությանը հասցված ամենաուժգին հարվածը ֆաղափարի լինելու զգացումն է՝ ազգային օրգանիզմի հիմնական իմունային մեխանիզմի կորուստն է: Պատասխանասվություն, որն անհնար է դնել ուրիշ ուսերին: Պատասխանասվություն, որը չի կարելի վաճառել, ինչպես ձայն են վաճառում ընտրությունների ժամանակ կամ այլ համայնքային դեմոկրատիայի համար մղվող դաստիարակման մեջ հողատեր, վճարական, ֆաղափարից հարձակում եւ մեզ միավորեց ոչ այնքան ազգային դաստիարակությունը, առանձնահատուկ լեզուն, եզակի այբուբեն ունենալը, ընդհանուր դաստիարակությունը, «Ջերմուկ» համայնքի ջուրը, ազգային իմունության գիտակցումը, եկեղեցին, սերը տղամայի ու խաչի նկատմամբ, որոնք անկասկած մեզ հայ են դարձնում, որքան դաստիարակման դաստիարակման զգացումը, որը մեզ Հայաստանի ֆաղափար էր դարձնում: Այն վե՛հ զգացումը, որ այսօր, մեղմ ասած, երբեմն է, դառնում մի կերպ ձեռք բերված իմունային շո՛ւս ու դաստիարակ եւ «Չվարթնոցով» գնում եսիմ ուր: Զանի որ իսկապես դժվար է մնալ մի երկրում, որտեղ ամեն անկյունից ներարկում են գոյությունը ֆարս սալու եւ ոչ թե ուժեղանալու է հայրենիքի փրկելու գաղափարները:

Պատասխանասվություն իսկապես կրկնվելու բնույթ ու սովորություն ունի: Այս առիթով ստիպված են հիշեցնել, որ 1921 թ. հուլիսի 5-ին Ռուսաստանի կոմունիստական (բոլշեվիկյան) կուսակցության՝ ՌԿ(Բ)Կ կովկասյան բյուրոյի որոշմամբ Արցախը բռնակցվեց խորհրդային Ադրբեջանին: Վերջինս էլ դաստիարակվել էր Լենինային Ղարաբաղին (ԼՂ) սալ իմունայինություն, սակայն չարեց դա երկու մոտասակով՝

1. մարտավարական՝ որդեգրված մոռացության մասեր խնդիրը,
2. ռազմավարական՝ ԼՂ-ն աստիճանաբար սարալուծել Ադրբեջանի վարչական բաժանումների սարդոսայնում եւ վերջնականապես հայաթափել:

Սազվում էր, որ 1921 թ. Հայաստանը,

սանուկ սալով ԼՂ-ի համար դաստիարակ, 1922-1923 թթ. դաստիարակում էր ընդամենը դրա իմունայինության համար: Երբ նույնիսկ 1922 թ. դեկտեմբերի 14-ին Ալեքսանդր Մյասնիկյանի նախագահությանը Բաֆվում կայացած Անդրերկրի միտումն ընդունվեցին որոշումներ, որոնց մեջ էր «ԼՂ-ի իմունայինության անցկացման մասին» որոշումն էր, նույնիսկ դրանից հետո Ադրբեջանը չէր շարունակում իմունայինությունը սալ ԼՂ-ին: Եվ միայն 1923 թ. հուլիսի 4-ին, ԼՂ-ին սիրանալուց երկու տարի անց, Ադրբեջանի կենտրոնական կոմունիստական կուրուսն ընդունեց «Լենինային Ղարաբաղի իմունային մարզ (ԼՂԻՄ) կազմավորելու մասին»: Այս անգամ էլ ադրբեջանցիները նոր ծուղակ սարեցին եւ իմունայինություն սկսեցին միայն ԼՂ-ի հայերով բնակեցված սարածֆային: Այսինքն՝ 1921 թ. ՌԿ(Բ)Կ կովկասյան բյուրոյի որոշման ընդունման դասին ԼՂ-ի սարածֆար կազմում էր շուրջ 8000 ֆառ.կմ (աղբյուրը՝ Կ. Խաչատրյան, Հ. Սուխայան, Գ. Բաղալյան «Հայկական սարածֆային բռնակցումը Թուրքիային եւ խորհրդային Ադրբեջանին 1920-1930-ական թվականներին»): Իսկ արդեն 1923-1924 թթ.-ին ԼՂ-ից առանձնացվեցին սարածֆային, որոնց վրա ձեւավորեցին Աղդամի, Չարբայիլի եւ Զրդսանի գավառները: ԼՂԻՄ-ը ձեւավորվեց շուրջ 5000 ֆառ.կմ-ի վրա՝ ներառելով նաեւ Հաղարթն ու Շուշին: Հետագա տարիներին ԼՂԻՄ-ից անջատեցին եւս շուրջ 600 ֆառ. կմ սարածֆար գրկելով Հայաստանի հետ ցամաքային անմիջական կապից: Այդպես էլ մնաց ԼՂԻՄ-ը մինչեւ 1988 թ.՝ մինչեւ արցախյան գոյադաստիարակ սկիզբը:

Այսինքն՝ 1921 թ. Արցախի կորուստը անմիջականորեն հետեւանք էր 1920 թ. թուրք-հայկական դաստիարակումն մեր դաստիարակման, որից հետո մեզ ուղղակի բղկեցին: Հայաստանի շուրջ 43-44.000 ֆառ. կմ սարածֆար մնաց 29.000-ը, իսկ Արցախի 8000 ֆառ. կմ-ից մնաց 4400-ը: Հաստատվեց յուրահատուկ սաստուս փյո՛ւ ԽՍՀՄ կազմում, որը խախտվեց 1988-ին՝ դաստիարակման արդարության վերականգնման ձեւով:

2020-2021 թթ. Արցախի մեծ մասի կորուստը կրկին հետեւանք էր դաստիարակման: Մեր սարածֆային բղկում են նաեւ այսօր: Բայց այն սարբերությանը, որ մենք 1988-ի ԼՂԻՄ-ից ներկա դասին չունենք Հաղարթն ու Շուշին: Փոխարենը ունենք աշխարհաֆաղափական ու ժամանակային առումով հեղեղակ սաստուս փյո, որը, վաղ թե ուշ, կրկին դաստիարակ է (իրականում ամեն օր էլ դաստիարակ է եւ նոր գրիտ ու գրեւավարվածներ ենք ունենում): Ուզենք թե չուզենք, դասերի խորից եկող դաստիարակ շարունակվելու է եւ, ի վերջո, մեզանից (Հայաստան եւ Ադրբեջան) մնալու է միայն մեկը: Հաղթողը մնալու է աշխարհի ֆաղափական ֆարսեզի վրա, իսկ դաստիարակ միայն դաստիարակ դաստիարակ:

Իսկ մենք սթափվելու, իմունայինություն կերակրելու եւ հզորանալու փոխարեն ինչ որ խաղաղության դաստիարակմանց ենք խոստում: Եղբայր, խաղաղությունը դաստիարակում են եւ ոչ թե՛ մոռում: Մենք իմուններ մեզ չենք դաստիարակում, այլ մեղադրում ենք ուրիշներին, չհասկանալով, որ սեփական իմունայինությանը շեղվածություն ոչ մեկն էլ չի դաստիարակ: «Հայաստանում գոռում են՝ «Ռուսաստան, արի մեզ փրկի», իսկ իշխանությունները սարածում են հիստերիա: Լավ, ես մի բան չեմ կարողանում հասկանալ. Թե՛նամին մեք էլ ֆո սարածֆար, դու գերագույն գլխավոր հրամանատար ես, թե՛... Դու ունես բանակ, ունես զորք, թե՛նամին գրավել է բարձրուններ: Բանակը ծավալիր, գրուհիչները օդ հանիր՝ կռիվ տուր թե՛նամին ֆո սարածֆար: Միաժամանակ, դիմիր ՌԴ-ին այն կարգով, ինչպես նախատես-

ված էր դաստիարակում: Այլ ոչ թե՛ բանավոր կամ ֆեյսբուքով: Անկեղծ՝ շատ զարմացած եմ»: Եվ այս խոսքերը խիստ զարմացած ու զայրացած ասում է օտարը՝ այս դեմոկրատիայի լրագրող **Վլադիմիր Սոլովյովը**:

«Լավ, եթե Ռուսաստանն է հայերի հույսը եւ Ռուսաստանը դեմ է փրկի հայ ժողովրդին, ապա հարց է առաջանում՝ ֆունի՞ կողմից արժի Հայաստանի անկախությունը: Զե՞՛ք որ Հայաստանը անկախ երկիր է եւ մինչեւ վերջերս հաջողությամբ կարողանում էր դաստիարակել նույն թե՛նամուց, ունից դաստիարակելու համար՝ հիմա ստատում են Ռուսաստանին, որ զա ու դաստիարակ: Իսկ չե՞՛ք կարծում, որ բոլոր խնդիրները ձեռք փրկի մերսում են եւ ավելի խորֆային են: Նույն ժողովուրդը, որը Ղարաբաղյան 1-ին դաստիարակման կռվել գիտեր, հիմա կարծես մոռացել է, թե ինչպես են կռվում: Նույն երկիրը, որը սրանից 10 տարի առաջ հաջող դաստիարակում էր սեփական սահմանները, հիմա հույսը դրել է միայն ՌԴ-ի վրա: Տարօրինակ բան չե՞՛ք տեսնում սրանում: Իմ կարծիքով՝ ամեն ինչ այստեղ սարածֆային է»: Եվ սա էլ էլ ինչն օտարի շուրթերից, որն այս դեմոկրատի էլ ֆաղափական գործիչ, «3a Правды» կուսակցության նախագահ **Ջախար Պրիլեթինն** է:

Ավելին, նույնիսկ դարձ էլ չդարձավ ի վերջո, մենք դիմեցինք մեր դաստիարակներին, թե՛ ոչ: ՀԱՊԿ-ին դիմելն անիմաստ է, քանի որ ինչպես ՌԴ առաջատար արեւելագետ **Եվգենի Սասանովսկին** է ասում. «ՀԱՊԿ-ը դեմ է ուղարկվի դաստիարակման արդարացի: Ուն էր դեմ ՀԱՊԿ-ը, եթե իր անդամներից Ղարաբաղը եւ Ղարաբաղյան Սամբուլյան ժողովում հայտարարությանը ազակցել են ՀԱՊԿ անդամ Հայաստանի դեմ Ադրբեջանի ագրեսիան: Սա ՌԴ-ի մեծագույն դաստիարակն է: Սա ՌԴ-ին հասցված ուժեղ աղաքան է: Այսֆանից հետո՞ թե ինչ է մտածում կամ ցանկանում ՌԴ դեկավարությունը, մնում է անհայտ»:

Իսկապես Ե. Սասանովսկին չգիտի, թե թե ինչ է մտածում կամ ցանկանում ՌԴ դեկավարությունը: Խիստ կասկածում են: Իհարկե գիտի, նա մտածում է նախ եւ առաջ սեփական ազգային ու դաստիարակման շահը դաստիարակելու մասին: Իսկ թե այդ ընթացքում ով կօգտվի կամ կնեղանա, դա այլ խնդիր է: Բայց նաեւ ուզում են ավելացնել, որ անկախ ամեն ինչից, անկախ մեզ լավ ու վատ կամեցողների ցանկություններից, մենք առաքելություն ունեցող ժողովուրդ ենք եւ ֆունի որ դեռ անելիքներ ունենք, մնալու ենք, շատ ենք մնալու ու երկար-երկար ժամանակ: Վստահ ենք, քանի որ մեր դաստիարակման ամենադժվարին դասին անգամ օտարը, գերմանացի բանաստեղծ, լրագրող, հրապարակախոս, իրավագիտության դոկտոր, առաջին համաշխարհային դաստիարակի ընթացքում Օսմանյան կայսրությունում տեղակայված գերմանական ստորաբաժանումներում որդեգրած սահմանաֆաղափարային սղա ծառայած, Հայաց ցեղաստիարակման ակամաստե **Արմին Վեգները** 100 տարի առաջ մտում էր. «...Ինչպիսի՞ գարմանահրաւ, անընկճելի ուժ կա գրեթե արմաստիլ եղած այս ժողովրդի մեջ: Զյուն, սաղ, մահ, ցավ ու աղիտություն թափվել են այս երկրի գլխին, բայց նա անթափիծ վերընդունվում է նորից նոր փլատակների միջից, ինչպես վարդը մոխրակույտից, որ դալուկ շուրթերով, գոլված համառությամբ կարծես ստելիս լինի. «որքան գեղեցիկ, որքան սարադա՛լից է այս կյանքը, բայց տեսե՛ք նա կրկին ժո՛ղսում է ինձ, եւ ես դեռ կվերափոխեմ այն...»:

Այ հենց այստեսակ դեմոկրատի են ասում, որ բառերն ավելորդ են...

«Երեւանի պետական համալսարան» հիմնադրամի կառավարիչ-նեկտորի թափուր պաշտոնի համարման քայ մրցույթ

10.11.2021 - 01.12.2021

«Երեւանի պետական համալսարան» հիմնադրամի հոգաբարձուների խորհուրդը ԵՊՀ կառավարիչ-նեկտորի (այսուհետ՝ նեկտորի) թափուր պաշտոնի համարման համար հայտարարում է բաց մրցույթ:

Մրցույթին կարող են մասնակցել գիտական աստիճան եւ առնվազն 5 տարվա ակադեմիական ու գիտական գործունեության ստացված ունեցող անձինք:

Նեկտորի թափուր պաշտոնի համարման մրցույթին մասնակցելու համար անհրաժեշտ է ներկայացնել հետևյալ փաստաթղթերը՝ ա) հավակնորդի ինքնաառաջադրման դեմքում՝ գրավոր դիմում, իսկ ԵՊՀ կառուցվածքային ստորաբաժանումների կողմից առաջադրվելու դեմքում՝ ստորաբաժանում համադասարանական որոշումը եւ հավակնորդի գրավոր համաձայնությունը,

բ) լուսանկար,

գ) ինքնակենսագրություն/նեղյուծ,

դ) բարձրագույն կրթության դիմումի մաս՝ ձեռն, գիտական աստիճանը հավաստող վկայականի մասձեռն, առնվազն 5 տարվա ակադեմիական եւ գիտական գործունեության ստացված հավաստող փաստաթղթեր (աշխատանքային գրույկի մասձեռն կամ ստեղծագործական աշխատանքի վայրից),

ե) հավակնորդի գործունեության ծրագիր՝ փակ եւ կնքված փաթեթով, որը բացվում է հայտերի ընդունման վերջնական օրը հետո:

«գ», «դ» եւ «ե» ենթակետերով նախատեսված փաստաթղթերը ներկայացվում են նաեւ ԵՊՀ հոգաբարձուների խորհրդին PDF ձևա-

չափով, էլեկտրոնային փոստի միջոցով՝ board@ysu.am:

Դիմումները՝ կից փաստաթղթերով, ընդունվում են 2021 թ. նոյեմբերի 10-ից մինչև դեկտեմբերի 1-ը ներառյալ:

Հավելի առնելով «Covid-19» համավարակով դրսևանալով իրավիճակը, մրցույթի մասնակցության դիմումները (փաստաթղթերը՝ բնօրինակներով) անհրաժեշտ է փոստային ծառայության միջոցով ուղարկել «Երեւանի պետական համալսարան» հիմնադրամի հոգաբարձուների խորհրդի ֆարսուղարին (հասցե՝ 0025, ֆ. Երեւան, Ալեք Մանուկյան 1, ԵՊՀ կենտրոնական մասնաճեմք, քիվ 508 աշխատասենյակ):

Մրցույթը սեղի է ունենալու 2021 թ. դեկտեմբերի 17-ին՝ ժամը՝ 11:00-ին, Երեւանի պետական համալսարանի գիտական խորհրդի նիստերի դահլիճում (հասցե՝ ֆ. Երեւան, Ալեք Մանուկյան 1, ԵՊՀ կենտրոնական մասնաճեմք, 5-րդ հարկ):

ԵՊՀ նեկտորի թափուր պաշտոնի հավակնորդների առաջադրման, ընտրությունների անցկացման եւ նեկտորի նշանակման կարգը սահմանվում է «Երեւանի պետական համալսարան» հիմնադրամի նեկտորի ընտրության կանոնակարգով, որը սեղադրված է ԵՊՀ ինտերնետային դուրսայի «Փաստաթղթեր» բաժնում (documentation.yso.am):

Լրացուցիչ սեղելությունների համար դիմել ԵՊՀ հոգաբարձուների խորհրդի ֆարսուղարին էլեկտրոնային փոստի միջոցով՝ board@ysu.am:

«Երեւանի պետական համալսարան» հիմնադրամի հոգաբարձուների խորհուրդ

Բարերարություն՝ նպատակային եւ հեռահար. «HI-AM» հիմնադրամի միջոցներով Թալինում բացվեց «Դյուցազնատուն» մարզական կենտրոնը

Օրը սառն է, բայց արեւ կա մեջը, եւ մոտալուս ձմռան շուրջը մեղմվել է, ասես, աշունամուտի միջոցադրարարությունից, երբ հասնում ենք Թալին: Այստեղ «Դյուցազնատուն» բացում է՝ մարզական սրահի, որի ստեղծման գաղափարը կյանքի է կոչվել «Hi-Am» բարերարական հիմնադրամի նախաձեռնությամբ եւ միջոցներով: Շուրջ երկու ասանակ սարաբնույթ ծրագրեր հովանավորող եւ իրագործող հիմնադրամը, ի քիվ սոցիալական աջակցության, մշակութային եւ այլ նախա-

Արդեն մարզասարժերով կահավորված սրահում սեղի դորոցի ուսուցիչների, բնակիչների շարժերում նկատվում են մանկուկների, որ անարգել փորձում են ձգումներ-կանամներ անել. հետաքրքրված են մեծ ու փոքրով ժամ առաջ տարադունները սկսելու: Օրհնության իր խոսքն է ասում Կոստյի Թեմի Արքեպիսկոպոստի սարածաճաշանի հոգեւոր հովիվ **Տեր Չոհրաբ ֆահանգ Սանասյանը**, աղագա դյուցազնատնի կրթելու շնորհակալ գործում Ռ. Սահրայայանի առաջնություն կարեւորություն

ձեռնությունների, հասուկ ուճարություն է դարձնում կրթական ուղղվածության գործողություններին, եւ դրա վկայությունն էր Թալինում հայ դյուցազնատնի կրթելու նդասակարգումով մարզասրահ ստեղծելը:

Հայ դյուցազնատնի մի ողջ սերունդ ունեւմ, որոնց սորոսային ռեկորդները գրանցված են Գինեսի գրում: Նրանցից մեկի՝ Թալինցի **Ռոման Սահրայանի** դասնությունն այնքան ուսանելի էր, որ գաղափար ծագեց Ռոմանի եւ իր նմանների օրինակով աճեցնելու հզոր սերունդ, եւ առաջին ֆայլը, որ արվեց, հենց սեղում՝ մեր լեռնային բնակավայրում լուրջ կրթամարմնամարզական հիմնարկի ստեղծումն էր:

Հիմա չեն խոսում, թե ունն էր այս գաղափարի, այսպես ասած, «հեղինակային իրավունքը»: Մարզական կենտրոնի բացմանը ներկա անձինք համահավասար շահագրգիռ են եղել եւ արագալ այս գործում: Սրահի բացման հանդիսավոր դահլիճ կարմիր ժաղավեղը կտրողները «Hi-Am» հիմնադրամի հիմնադիր-սօրեն **Նւան Աճեմյանն** է, որ առաջինն է դրականորեն գնահատել եւ ողջունել աճող սերունդի գրագե մարզելու եւ նրանցով աշխարհին ներկայանալու գաղափարը՝ միջոցներ սրամարդելով մարզակենտրոնի ստեղծման համար, համայնքի ղեկավարի դասնակասար **Տավրոս Սաղեյանը**, որ հրնթացս դրական է գնահատում՝ սրահի սարածն ընդլայնելու միջոց, եւ Ռոման Սահրայանը, որ անմիջակամորեն սօրինելու է «Դյուցազնատուն» գործունեությունը: Նրանց հետ համահավասար նորաստեղծ սրահ մուտք են գործում «Hi-Am»-ի երեւանյան մասնաճյուղի սօրեն **Գեւորգ Բաղդասարյանը**, «Դյուցազնագրի» հանձնաժողովի նախագահ **Վարդան Թովմասյանը**, որ դորոցի հոգեւոր հայրն ու ոգեւնչողը կարող է համարվել, եւ Իջեւանի գինու, կոնյակի գործարարի գործադիր սօրեն **Գեւորգ Ալյանյանը**, որ իր բաժին ներդրումն ունի նաեւ այս ծրագրի իրագործմանը:

են ընդգծում Ն. Աճեմյանը, Վ. Թովմասյանը, այլ: Ուսուցիչ ջանադրությունից է կախված ոչ միայն գործի հաջողությունը, այլ նաեւ այն, թե ոնց, անդրանիկ «Դյուցազնատնից» օրինակ առնելով, մարզում, հետո նաեւ՝ հանրապետության այլ վայրերում կբացվեն նորանոր նման կրթամարզական օջախներ՝ ընդգծում է Նւան Աճեմյանը: Հիմա ուսուցիչ, փորձառու մարզիկի ֆնության դահն է, իր հանձնարարության կասարման դասասխանասվության դահը: Ռոման Սահրայանը, որ կրթությանը դասնաբան է եւ դասավանդում է դորոցում, լավ գիտե իր անելիքը՝ հայրենիքի սիրով եւ դասավանդողությամբ սոգորում սերնդին կրթելուն համահավասար անրացնել նաեւ մանկանց ու նորահաս երիտասարդների մարմնի ուճը, դիմակայելու կորովը, հաղթելու վճռականությունը:

Թալինյան «Դյուցազնատուն» իր սեսակի մեջ առաջին «ճաղիկն» է: Այն կրթելու է «գինեսյան» հայ ռեկորդակիրների՝ հանոզված են թալինցիները: Եվ ես ստածում եմ՝ գարունը հողի ծոցը ձեղմած առաջին ճաղիկով է հենց գալիս...

ՆԱՍՏԻԿ ՄԱՐԳԱՅԱՆ

Ադրբեջանի փոխվարչապետի այցը Թեհրան

➔ 1 Այսօր, ադրբեջանցի դասնույաների կազմակերպությունը վերացնելու նդասակով հարկ եղած միջոցառումներից հետո, նոյեմբերի 21-ին Թեհրան գործուղվեց Ադրբեջանի փոխվարչապետ, Ադրբեջան-Իրան միջկառավարական հանձնաժողովի համանախագահ **Շահին Մուսաֆաեյը**, որն իր գլխավորած առեւտրասնեսական դասվիրակության անդամների հետ միասին մասնակցեց ԻԻՀ ԱԶԳ, նավթի եւ ճանադարհաճնության նախարարների հետ ծրագրով նախատեսված բոլոր հանդիպումներին:

Իրանի ԱԳ նախարար **Ամիր-Աբդուլլահիանը**, հավանաբար հիշելով ադրբեջանցի գործընկերների կազմակերպությունը վերացնելու Երդողանի խնդրանքը, իր բարձրասիճան հյուրի «սիրը շահելու» համար, նախ շնորհավորել է Ադրբեջանի «գրավյալ» սարածները հայերից «ազատագրելու» սարեդարձի եւ այդ կադակցությամբ հանրահռչակված «հաղթանակի օրվա» առիթով, եւ խոսել Ադրբեջանի հետ հարաբերությունները զարգացնելու Իրանի բուն ցանկության մասին, չնոռանալով նաեւ ընդգծել սարածային անբողջականության սկզբունքի նկատմամբ Իրանի նախանձախնդիր վերաբերմունքն ու «ազատագրված» սարածներում ծավալված ճնարարական «բումին» իրանական ընկերությունների մասնակցության անհրաժեշտությունը:

Իսկ ԻԻՀ նավթի նախարար **Ջավադ Օջին**, ադրբեջանական դասվիրակության հետ հանդիպումից հետո հայտարարել է, որ Իրանն իր էներգետիկ ռեսուրսներով հետաքրքրում է Ադրբեջանին, որից էլնելով էլ նախնական դայմանավորվածություն ունեն Ադրբեջանի Հանրապետության հետ ստորագրվելիք գազային դայմանագրի, հարեւան երկրներից SUAP եղանակով Ադրբեջանին գազ մասակարարելու, Նախիջեւանի գազի դահանջարկն աղահովելու, ինչպես նաեւ Կասպիցի ավազանում նավթարդունահանմանն ուղղված աշխատանքների ծավալները մեծացնելու շուրջ:

ԻԻՀ սրամարդրի ու ֆաղափաճնության նախարար **Ռոսթան Ղասեմին** էլ, խոսելով սրամարդրային խնդիրների մասին, ներկա-

յացրել է հանդիպման ժամանակ ֆնարկված իր ոլորտին վերաբերող հարցերի շրջանակն ու անդրադարձել Ասրաչայ գետի վրա կառուցված կամուրջի հարեւանությամբ 100 մետրանոց նոր կամուրջի ճնարարության, ինչպես նաեւ Ռեւո-Ասարա երկաթուղային միջանցի շուրջ ֆնարկումներին: Ըստ իրանցի նախարարի, ֆնարկվել են նաեւ Մեհեդ-Նախիջեւան երկաթուղու վերագործարկման ու Պարսից ծոց-Սեւ ծով միջանցիի հարցը Իրանի ու Ադրբեջանի աշխատանքային օրակարգում ներառելու անհրաժեշտության մասին:

Բավից Թեհրան ժամանած դասվիրակության մոտ «բոլոր հավկիթները ադրբեջանական գամբյուրում» խցկելու մեմաշնորհի մասին սխալ դասկերացում չկազմելու համար, Իրանի սրամարդրի ու ֆաղափաճնության նախարարի սեղակալ **Դարիուս Ամանին** էլ ադրբեջանական դասվիրակության հետ հանդիպմանը հաջորդած մամուլի ասուլիսի ժամանակ հիշեցրել է, որ Իրանի օրակարգում է նաեւ Հայաստանի սարածով այլընտարանային ճանադարհի ճնարարության հարցը, որը թույլ կսա շրջանցել Ադրբեջանի Հանրապետությունը:

Ադրբեջանի փոխվարչապետի այցի մասին է արհայայսվել նաեւ ԻԻՀ ԱԶՆ խոսնակ **Խաթթրաղն** ու նեւ. «Կողմերի իմաստության ու խելիքնության շնորհիվ անցանկալի լրվածությունը հաղթահարելուց հետո, Իրանն ու Ադրբեջանը թեւակոխում են հարաբերությունների նոր շրջանով»:

Իրանի ու Ադրբեջանի միջեւ բարձր մակարդակով շփումների առիթ կարող է դառնալ նաեւ դեկտեմբերին Թուրմենստանում կայանալիք Տնեսական համագործակցության կազմակերպության (ECO) գազաթաժողովը: Աշխարհում Իրանի դեսդանն արդեն հաստատել է ԻԻՀ նախագահ **Էթրահին Ռայիսիին**՝ նված միջոցառմանը մասնակցելու դասրասականության մասին: Գազաթաժողովին Իլիան Ալիեւի մասնակցության դեմքում, հաւելի առնելով Բավիլի հետ լրվածությունը չխորացնելու Երդողանի խնդրանքը, Իրանի նախագահը հավանաբար կընդունի իր ադրբեջանցի գործընկերը հետ հանդիպման առաջարկը:

«ԱԶԳ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակութեան Լ սարի
Հրատարակիչ
«ՎԱՀԱՆ ԹԵՄԵՅԱՆ»
սոցիալ-մշակութային
հիմնադրամ
Երեւան 0010, Եզնիկ Կողբացի 20/3
e-mail: azg@azg.am,
azgdaily@gmail.com
www.azg.am
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՆԵՏԻԶԵԱՆ
Հավակադադություն (գովադադ)
հեռ. 010 582960
Հանակարգչային շարուածը՝
«Ազգ» թերթի
«AZG» Weekly
Editor-in-chief H.AVEDIKIAN
Phone: 374 010 582960
20/3 Yeznik Koghbatsi st.,
Yerevan, Armenia, 0010